

Økonomiplan 2009-12 og årsbudsjett 2009

**Vedtatt i kommunestyret
10.12.2008
sak 86/08**

1	INNLEDNING	4
1.1	BEHANDLING OG VEDTAK I KOMMUNESTYRET 10.12.2008	4
1.2	FORMÅLET MED DOKUMENTET - DOKUMENTETS STATUS	6
1.3	OPPBYGGING AV PLANEN	6
1.4	ÅRLIG SYKLUS FOR RAPPORTERING, PLANLEGGING OG BUDSJETTERING	7
1.5	NY ADMINISTRATIV ORGANISERING	8
1.6	RÅDMANNENS SAMMENDRAG	9
1.6.1	Mye positivt	9
1.6.2	Mange utfordringer	10
1.6.3	Spesielt om økonomi	10
1.6.4	Kommunestyrets og administrasjonssjefens (rådmannens) oppgaver og myndighet	11
2	GRUNNLEGGENDE FORUTSETNINGER	12
2.1	DEMOGRAFI	12
2.2	RAMMEBETINGELSER OG FØRINGER	12
2.2.1	Revidert nasjonalbudsjett 2008 og kommuneproposisjonen 2009	12
2.2.2	Statsbudsjettet for 2009	12
2.3	ØKONOMISKE RAMMER OG FORDELINGEN AV DISSE I ØKONOMIPLANPERIODEN	13
2.3.1	Oversikt driftsbudsjettet – tabell 1	13
2.3.2	Obligatoriske noter til hovedoversikt for driftsbudsjettet	17
2.3.3	Oversikt investeringsbudsjettet – tabell 2	18
3	MÅL OG RAMMER	24
3.1	NEDPRIORITERING AV OMSTILLING OG UTVIKLING	24
3.2	GJENNOMGÅENDE HOVEDMÅL FOR 2009-2012	24
4	SEKSJON OPPLÆRING OG KULTUR	25
4.1	HOVEDENDRINGER FRA 2008 TIL 2009	25
4.2	ØKONOMISK RAMME SEKSJON OPPLÆRING OG KULTUR	28
4.2.1	Administrasjon opplæring og kultur - ansvar 72000	29
4.2.2	Virksomhet Asmaløy barnehage - ansvar 72110	30
4.2.3	Virksomhet Brekke barnehage - ansvar 72120	30
4.2.4	Virksomhet Hauge barnehage - ansvar 72130	30
4.2.5	Virksomhet Hvaler ungdomsskole - ansvar 72210	31
4.2.6	Virksomhet Floren skole - ansvar 72220	32
4.2.7	Virksomhet Åttekanten skole - ansvar 72230	33
4.2.8	Virksomhet Kultur - ansvar 72800	33
5	SEKSJON HELSE OG SOSIAL	36
5.1	HOVEDENDRINGER FRA 2008 TIL 2009	36
5.2	ØKONOMISK RAMME SEKSJON HELSE OG SOSIAL	38
5.2.1	Administrasjon Helse og sosial - ansvar 73000	39
5.2.2	Virksomhet Barn, unge og voksne - ansvar 73100	39
5.2.3	Virksomhet Lege og fysioterapi - ansvar 73200	40
5.2.4	Virksomhet Dypedalsåsen sykehjem - ansvar 73300	40
5.2.5	Virksomhet Hjemmetjenester - ansvar 73400	41
5.2.6	Virksomhet Tiltak for funksjonshemmede - ansvar 73500	42
5.2.7	Virksomhet Kommunale boliger - ansvar 73600	43
5.2.8	NAV - ansvar 73700	44
6	MILJØ OG TEKNIKK	46
6.1	HOVEDENDRINGER FRA 2008 TIL 2009	46
6.2	ØKONOMISK RAMME SEKSJON MILJØ OG TEKNIKK	47
6.2.1	Virksomhet Plan og miljø – ansvar 74100	48
6.2.2	Virksomhet Vann, avløp og eiendom – ansvar 74200	49
6.2.3	Virksomhet Teknisk drift – ansvar 74300	51
6.2.4	Virksomhet Havn – ansvar 74400	53
7	SENTRAL STAB	55

7.1	HOVEDENDRINGER FRA 2008 TIL 2009:	55
7.2	ØKONOMISK RAMME VIRKSOMHET SENTRAL STAB	56

FIGURER- OG TABELLOVERSIKT:

1	INNLEDNING	4
	FIGUR 1 FORENKLET GRAFISK FREMSTILLING AV ÅRSHJULET:	8
2	GRUNNLEGGENDE FORUTSETNINGER	12
	TABELL 1 OVERSIKT DRIFTSBUDSJETT HVALER KOMMUNE	14
	TABELL 2 OVERSIKT INVESTERINGSBUDSJETT HVALER KOMMUNE.....	19
3	MÅL OG RAMMER	24
4	SEKSJON OPPLÆRING OG KULTUR	25
5	SEKSJON HELSE OG SOSIAL	36
6	MILJØ OG TEKNIKK	46
7	SENTRAL STAB	55

1 Innledning

1.1 Behandling og vedtak i Kommunestyret 10.12.2008.

Vedtak i Kommunestyret 10.12.2008:

1. Rammene for inntekter og driftsutgifter, herunder seksjonenes driftsrammer, fastsettes i samsvar med oversikt for driftsbudsjett, tabell 1 side 12 i vedlagte hoveddokument, med endringer som det går fram av budsjettdokument fra FrP, H og V.

Seksjon	Rådmannens forslag	Vedtak i kommunestyret	Endringer
Sentral stab	15.500	16.500	1.000
Opplæring og kultur	44.200	44.500	300
Helse og sosial	60.700	61.400	700
Miljø og teknikk	10.000	10.000	0
Investeringer	31.663	31.485	- 178
Kapitalutgifter	9.900	9.900	0
Disposisjonsfond	3.400	1.400	- 2.000
Bruk av lån	35.173	34.995	- 178

Legges inn i driftsbudsjettet:

Virksomhet hjemmetjenester. Driftsmidler til dagsenter ved Dypedalåsen	450
Virksomhet hjemmetjenester	250
Økt rammetilskudd til undervisning 1.- 4.trinn	300
Prosjektmidler sentral stab	1.000
Sum tillegg	2.000

2. Rammene for investeringer og finansieringen av disse fastsettes i samsvar med oversikt investeringsbudsjett, tabell 2 side 17 i vedlagte hoveddokument, med endringer som det går fram av budsjettdokument fra FrP, H og V.

Tas ut av investeringsbudsjettet

Investeringstiltak	Rådmannens forslag	Vedtak i kommunestyret	Endringer
Kirkelige investeringer, Spjærøy kirke *)	1.780	1.780	0
Nye bord og stoler i stoler i Hvalerhallen **)	150	50	100
Brannsikring av Kornmagasinet	453	375	78
Sum reduksjon			178

Kommentar til investeringsbudsjettet:

*) Investeringen betinger en prosjektplan for nødvendig innvendig vedlikehold som skal godkjennes av Formannskapet. Kapitalutgifter påløper når låneopptaket iverksettes.

**) Nye og bord og stoler i Hvalerhallen tas ut av budsjettet. Kr 50.000,- beholdes for investering i sikring og utbedring av utstyr og inventar i Hallen.

3. Målene for kommunen som helhet og således også for hver seksjon og rådmannens stab fastsettes slik det fremgår av kapittel 3, 4, 5, 6 og 7 i vedlagte hoveddokument.
4. Formannskap, utvalget for miljø og teknikk og utvalget for kultur og personrettede tjenester fastsetter i henhold til delegeringsreglementet rammene og målene for virksomhetene med bakgrunn i kommunestyrets vedtak om mål og rammer for seksjonene.
5. Hvaler kommune benytter maksimalt skattøre for skatteåret 2009.
6. Egenbetalinger, gebyrer og betalingssetser for 2009 vedtas i samsvar med vedlegg 2.
7. Videre punktene nedenfor:

1. "Prosjekt endringsledelse" i Sentral Stab

Kommunestyret ber Rådmannen foreta en gjennomgåelse av ledelse og drift på alle nivåer i kommunens virksomheter. Mandatet for prosjektet vedtas av Formannskapet etter forslag fra administrasjonen så snart som mulig. Formålet med prosjektet skal være å fremme langsiktige kostnadsbesparende effektiviseringstiltak. På denne måten kan Hvaler Kommune oppnå en forutsigbar og god økonomi i framtida.

2. Arealutnyttelse på Dypedalåsen Sykehjem

Kommunestyret ber Rådmannen ta initiativ overfor Stiftelsen Dypedalåsen for å se på disponeringen av boarealene på sykehjemmet. Ved en bedre utnyttelse av arealene vil det kunne gi 6 nye sykehjemsplasser.

3. Omgjøring av VAR-området til et eget selvstendig selskap.

Kommunestyret ber Rådmannen utarbeide en modell med et selvstendig selskap innen VAR området for å utnytte den konkurranse som finnes i markedet. Siktemålet må være å bedre effektiviteten, som igjen vil redusere de kommunale avgiftene.

4. Revidere delegeringsreglementet

Kommunestyret ber Rådmannen ta initiativ til å revidere dagens delegeringsreglement tilpasset virksomhetenes endringer. Reglementet legges fram for politisk behandling i løpet av 1. kvartal 2009.

5. Tilbakeføring av overskytende midler fra bompengefinansieringen

Kommunestyret ber rådmannen søke om tilbakeføring av overskytende midler fra bompengefinansieringen på strekningen Bratte Bakke - Utgårdkilen. Midlene skal brukes til utarbeidelse av reguleringstiltak langs riksvei 108 for iverksetting av Trafikksikkerhetstiltak på denne strekningen.

6 Tilskudd til frivillige organisasjoner

Kommunestyret finner det uakseptabelt at tilskudd til frivillige organisasjoner er tatt ut av rammen for virksomhet kultur, men innser at disse må reduseres i lys av den økonomiske situasjonen. Kommunestyret ber derfor Rådmannen påse at virksomheten omprioriterer innenfor rammen, slik at det settes av kr.250 000 til frivillige organisasjoner til arbeide med barn og unge.

1.2 Formålet med dokumentet - dokumentets status

Plan og bygningsloven og kommuneloven bestemmer at kommunene skal utarbeide kommuneplan, økonomiplan og årsbudsjett. Kommuneplanen skal rulleres hvert 4. år og økonomiplanen hvert år. Årsbudsjettet og økonomiplanen skal vedtas innen utgangen av kalenderåret, og gjelder for henholdsvis kommende år og fire år. Nåværende rullering av kommuneplanen startet sent i 2006, fortsatte i 2007 og 2008, og sluttbehandles i oktober 2009.

Kommuneloven § 44, nr 4, bestemmer følgende: "I økonomiplanen skal det for hvert enkelt år som økonomiplanen omfatter, anvises dekning for de utgifter og oppgaver som er ført opp". Økonomiplanen er bindende. Dersom rammene for kommunens virksomhet må endres etter at økonomiplanen er vedtatt, må en slik endring vedtas av kommunestyret. Bestemmelsene om årsbudsjettet finnes i §§ 45 og 46 i kommuneloven. Budsjettet er som økonomiplanen bindende og skal være fullstendig og realistisk, og forutsettes korrigert når budsjettregnskapet viser avvik. Hovedregelen er at det ikke er lov å overskride budsjettet før det eventuelt er gitt tilleggsbevilgninger. I Hvaler kommune brukes tertialrapportene pr 30.04 og 31.08 til korrigerende av årsbudsjettet og økonomiplanen.

Kommuneloven bestemmer at det i årsbudsjettet skal budsjetteres med et driftsresultat som minst er tilstrekkelig til å dekke renter, avdrag og nødvendige avsetninger. Staten anbefaler at det budsjetteres med et netto driftsresultat på minimum 3 % av sum driftsinntekter (skatt, rammetilskudd, salgs- og leieinntekter) for å sikre at bestemmelsene i kommuneloven overholdes.

I dette dokumentet er økonomiplanen og årsbudsjettet slått sammen til ett dokument. Det første året i økonomiplanen er årsbudsjettet. Dette er gjort for å effektivisere planarbeidet, samtidig som vi ønsker å sikre sammenheng mellom mål, tiltak og økonomisk gjennomførbarhet, på kort og lang sikt.

I vedlegg 1 til økonomiplan/årsbudsjett er det utarbeidet en samlet oversikt over kommunens egenbetalinger, gebyrer og betalingsbetingelser, og hvordan disse foreslås endret.

I vedlegg 2 til økonomiplan/årsbudsjett utarbeides det årlig et statistikkhefte med nøkkeltall som bør benyttes i planleggingen av kommunens tjenesteproduksjon. Hensikten er å samle og systematisere faktabasert informasjon som grunnlag for bedre beslutninger og oppfølging.

1.3 Oppbygging av planen

Økonomiplanen/årsbudsjettet er i hovedsak bygget opp på samme måte som for inneværende år (2008-2011). Malene legger til rette for den spesielle arbeidsdelingen mellom kommunestyret og utvalgene (inkludert formannskapet) som følger av delegeringsreglementet. Dette innebærer at kommunestyret vedtar målene og rammene for seksjonene og sentral stab, mens utvalgene (inkludert formannskapet) vedtar målene og rammene for virksomhetene og avdelingene (inkludert sentral stab).

Sammenlignet med tidligere år er malene i dette forslaget til økonomiplan/årsbudsjett justert noe med tanke på bedre synliggjøring av tiltak og utgiftsbehov som det i forslaget ikke er funnet plass til innenfor rammene. Årsaken til denne justeringen er at kommunens stadig vanskeligere økonomi gjør det nødvendig å redusere utgiftene betraktelig sterkere enn før, og rådmannen anser det som viktig å være åpen om dette.

Rådmannen har valgt å innarbeide mål og rammer for virksomhetene i dette dokumentet sammen med mål og rammer for seksjonene og sentral stab. På denne måten har kommunestyret og utvalgene (inkludert formannskapet) det samme beslutningsgrunnlaget. Ved kommunestyrets behandling av mål og rammer for seksjonene kan informasjonen om mål og rammer for virksomheter, ligge som bakgrunn. Dette gir bedre "gjennomskiktighet" i kommunens planlegging og rapportering. Ulempen er at kommunestyret kan falle for fristelsen til å "overta" utvalgenes funksjon.

Kommunens stadig vanskeligere økonomi fører til at målet om økonomisk balanse og god økonomistyring blir mer overskyggende enn før. Rådmannen ser det som en lite heldig utvikling at andre mål enn økonomistyring nå har en altfor beskjeden plass i økonomiplanen/årsbudsjettet.

Tallene i økonomiplan/årsbudsjett er i hovedsak netto rammer som følge av de prinsippene som kommunen har vedtatt for styring av seksjoner og virksomheter. Prinsippene innebærer at virksomheter og seksjoner kan øke sin aktivitet ved selv å øke sine inntekter/ redusere utgifter, i tillegg til at de må dekke

egne underskudd og kan ta med seg egne overskudd. Disse prinsippene vil bli nærmere definert i et eget økonomireglement som er under utarbeidelse.

Kapittel 2 beskriver generelle forutsetninger og føringer for økonomiplanen og årsbudsjettet. I tillegg fastsettes i dette kapitlet også rammene for 2009 og i resten av økonomiplanperioden. Dette gjelder både drift og investeringer. Tabell 1 og tabell 2 regnes som de viktigste dokumentene for kommunestyrets og ledelsens overordnede økonomistyring. I disse tabellene beregnes hvilke økonomiske ressurser som er til disposisjon i økonomiplanperioden, og med forslag om hvordan disse ressursene kan fordeles til ulike formål.

Kapittel 3 beskriver kommunens overordnede (gjennomgående) mål som gjelder for all virksomhet i kommunen. Spesifikke mål og kommentarer for hver seksjon og virksomhet fremgår av kapitlene 4 – 7, med respektive underkapitler.

1.4 Årlig syklus for rapportering, planlegging og budsjettering

Kommunestyret gjorde i møte 28.09.05, sak 52/05, vedtak om et "årshjul" for Hvaler kommune som senere er revidert. Årshjulet gir en oversikt over det årlige sykliske arbeidet med rapportering, planlegging og budsjettering, og det representerer på denne måten en viktig beskrivelse av kommunens styringssystem.. Figur 1 nedenfor illustrerer årshjulet til Hvaler kommune.

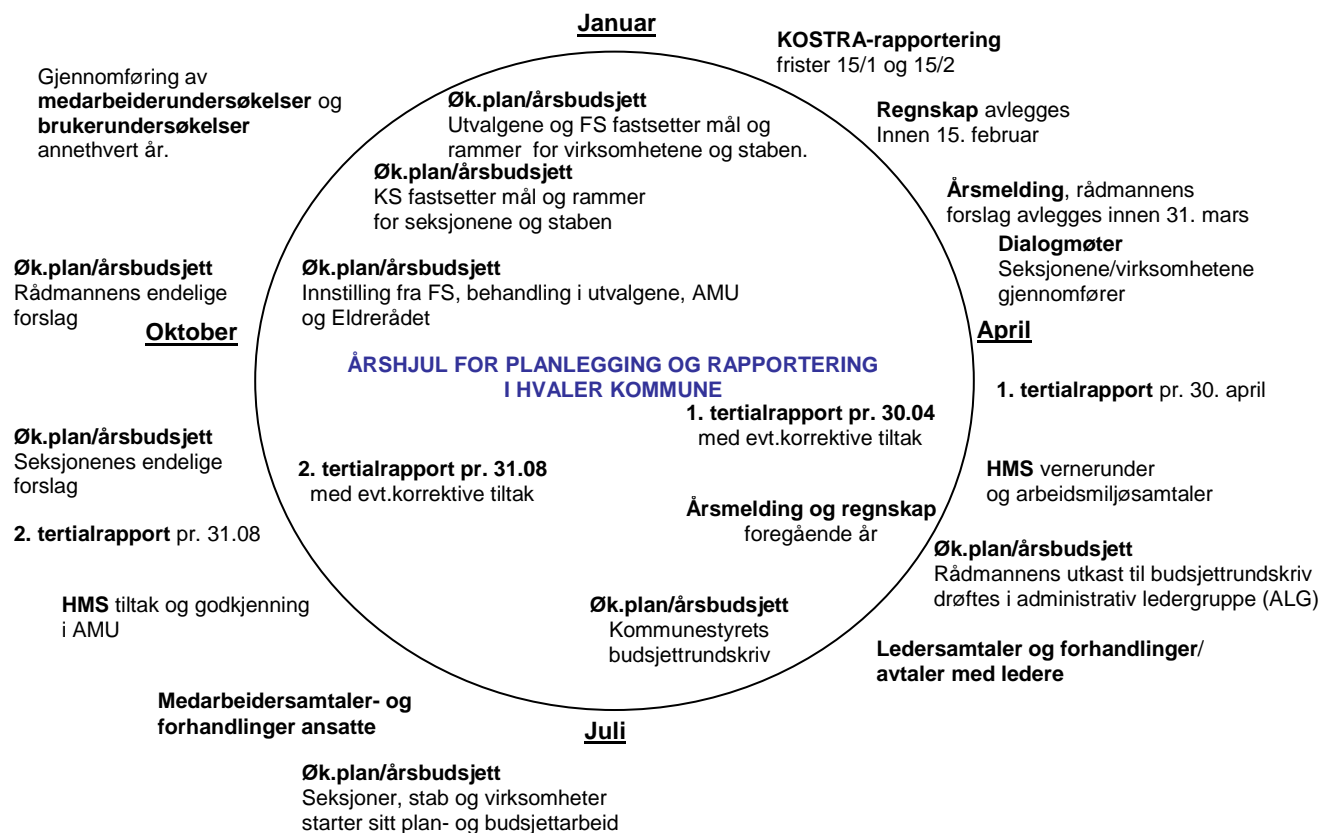
Kommunens stramme økonomi har medført at vi ikke har kunnet tilsette i alle stillinger som er blitt ledige. I denne forbindelse har vi forsøkt å skjerme funksjoner som leverer tjenester til vanskeligstilte brukere. Dette innebærer at kommunens kapasitet og kompetanse til å utvikle og drive de aktivitetene som inngår i årshjulet er blitt vesentlig mindre. Situasjonen er derfor at vi nå ikke klarer å utvikle videre og gjennomføre alle aktivitetene i årshjulet. Flere av aktivitetene må derfor forenkles og/eller sløyfes.

Hvaler kommune startet i 2005 sammen med flere andre kommuner innføring av balansert målstyring/resultatledelse (BMS). Dette fremgår av flere tidligere årsbudsjetter/økonomiplaner, årsmeldinger og tertialrapporter. Slik ressursituasjonen nå er finner rådmannen det vanskelig å prioritere arbeidet med videre utvikling, innføring og praktisering av BMS. BMS videreføres derfor ikke i forslaget til økonomiplan 2009-2012/årsbudsjett 2009. Økonomistyringen må gis høyeste prioritet de kommende årene, men rådmannen håper at vi senere igjen kan ta opp arbeidet med balansert målstyring/resultatledelse.

Figur 1 Forenklet grafisk fremstilling av årshjulet:

Forklaring: Aktiviteter innenfor sirkelen er politisk behandling. Aktiviteter utenfor sirkelen er administrativ behandling

1.5 Ny administrativ organisering

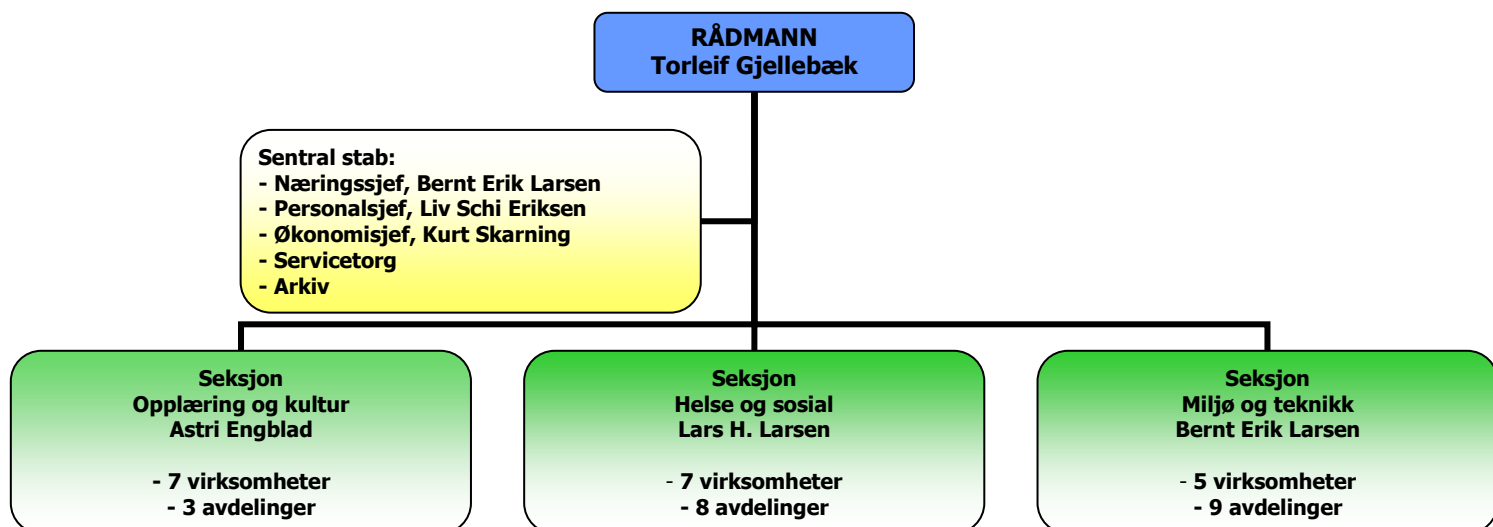
Kommunens administrative organisering er i ferd med å bli justert som del av arbeidet med nytt reglement for delegering fra rådmannen. Administrasjonen er delt i fire hoveddeler:

1. Rådmannen med Sentral stab er organisert som en enhet med tre faglige ledere. Disse er næringssjef, personalsjef og økonomisjef.
2. Seksjon Opplæring og kultur, Seksjon Helse og sosial og Seksjon Miljø og teknikk, hver ledet av en seksjonssjef.
3. Seksjonene er inndelt i virksomheter, hver ledet av en virksomhetsleder.
4. Flere av virksomheter er inndelt med avdelinger, hver ledet av avdelingsleder.

Tverrfaglige oppgaver og myndighet som krever kontinuerlig involvering fra flere seksjoner, organiseres i team, med en operativ daglig leder som tilhører en av seksjonene. Kommunen ønsker i 2009 å prioritere etableringen av et næringsteam og beredskapsteam.

Den politiske organiseringen er i strukturen uendret, men rådmannen vil som følge av arbeidet med nytt reglement for delegering fra rådmannen foreslå visse endringer også i reglementet for delegering fra kommunestyret og politiske utvalg.

Delegering av oppgaver og myndighet med tilhørende rapportering følger delegeringslinjen. Den nye administrative organiseringen kan illustreres slik:

1.6 Rådmannens sammendrag

1.6.1 Mye positivt

- Det statlige inntektssystemet for kommunene innebærer fordeler for Hvaler kommune, og de statlige økonomiske overføringene øker betydelig i 2009.
- Forslaget til årsbudsjett for 2009 innebærer et netto internt driftsresultat som kan bli en nødvendig støtpute for eventuelt underskudd i 2008, eller eventuelt som sparing (reserve) i 2009.
- Den delen av kommunens lånegjeld som ikke er avgifts- eller gebyrfinansiert reduseres i økonomiplanperioden. Det vil si den delen som belaster kommunens økonomi.
- Nødvendige investeringer i Spjørøy kirke sluttfinansieres i 2009
- Fibreroptisk kabel fra Fredrikstad sentrum til Skjærhalden, med avgreninger til Åttekanten skole, Dypedalåsen eldrecenter, Hvaler ungdomsskole/Hvalerhallen, Floren skole, Rådhuset, Kornmagasinet og det gamle herredshuset sluttfinansieres i 2009.
- Nødvendig brannteknisk oppgradering gjennomføres ved Åttekanten skole, Dypedalåsen eldrecenter og Floren skole. Statlige ordninger med subsidierte lån til skolebygg er positiv i denne sammenheng.
- Samarbeidet mellom våre tre skoler utvikler seg meget godt, blant annet i tilknytning til leseutvikling, IT-satsning og vurderingsarbeid.
- Kommunen holder fortsatt høy kvalitet i arbeidet med tilpasset opplæring i grunnskolen.
- Hvaler kommune forventer full barnhagedekning også i 2009. Barnehagene er kreative og fleksible for å tilfredsstille alle behov for nye plasser.
- Interessenter arbeider med planer for etablering av privat barnehage.
- Barnehagene vil satse sterkere på språkutvikling (LUS).
- Kompetanseutvikling for ledere ved skolene og barnehagene i regi av henholdsvis BI og Høgskolen i Østfold og i samarbeid med Fredrikstad kommune.
- Aktiviteten ved Ungdomsklubben er sterkt økende og det brukes nye muligheter for rusforebyggende arbeid.
- Utlånet av bøker fra biblioteket er sterkt økende.
- Kornmagasinet skal i 2009 "sette seg" som Kulturhus drevet innenfor definerte og avtalte økonomiske rammer.
- Samarbeidet mellom kulturskolen, grunnskolene og barnehagene blir bedre og kulturskolen vil nå målsettingen om at 30% av antallet i målgruppen bruker kulturskolen.
- Samarbeidet med Fredrikstad kommune innebærer at vi i 2009 oppfyller våre lovbestemte plikter og oppgaver innenfor miljørettet helsevern og smittevern.
- I 2009 vil det bli opprettet en "frivillighetssentral"
- Ytre Hvaler Nasjonalpark vil ventelig bli åpnet i september 2009.
- Kommunens eiendomsforvaltning vil bli foreslått organisert på en mer effektiv og tydelig måte.
- Betydelige investeringer i vann og avløp vil sikre en mer stabil vannforsyning.

- Omleggingen av renovasjonsordningen og skjærgårdstjenesten fortsetter i 2009 og vil gi positive effekter på flere områder.
- Revisjonen av kommuneplanen blir slutført i 2009.
- Kommunens satsning i forhold til næringslivet forsterkes i 2009 med opprettelsen av stilling som næringsssjef og et eget dedikert nettsted www.hvaler.no
- Utredningen om mulig samarbeid med Fredrikstad kommune om felles sentralbord, digitalt arkiv og servicetorg vil bli slutført i 2009.

1.6.2 Mange utfordringer

- Kommunens økonomi er svært anstrengt. "Må-oppgavene" er i praksis det som har prioritert. "Kan-oppgavene" og "bør-oppgavene" utføres i lite grad.
- Vi har ikke særlig kapasitet til systematisk forbedringsarbeid. Blant annet foreslås stillingen som service og utviklingssjef nå sløffet i overskuelig fremtid.
- Vi vil stadig oftere være i situasjoner hvor det er tvilsomt om vi klarer å levere lovbestemte tjenester og utføre lovpålagte forvaltningsoppgaver.
- Antallet ressurskrevende brukere øker innen barnehagene, grunnskolen, barnevernstjenesten, tiltak for funksjonshemmede, psykiatrien og eldreomsorgen.
- Skolene burde vært gitt større muligheter til å gjennomføre "Kunnskapsløftet", kjøp av nye læremidler, og enda sterkere satsning på IKT.
- Virksomhet kultur reduseres betydelig.
- Flere virksomheter i seksjon helse og sosial reduseres kraftig i form av færre stillinger/ansatte
- Aktiviteten i miljø og teknikk blir i stor grad begrenset til det som kan finansieres ved avgifter og gebyrer. Planlegging, utredninger og annen aktivitet som krever annen finansiering enn avgifter og gebyrer kan vanskelig prioriteres.
- Bevilgningene til vedlikehold, særlig av bygninger og veier, samt renhold burde vært styrket.
- Slitasjen på ansatte er økende og fører til mer sykefravær.

1.6.3 Spesielt om økonomi

Rådmannen har konsistent gjennom flere år pekt på de store økonomiske utfordringene som ligger foran oss. Utfordringer som følger av at driftsresultatene er definitivt for svake til å bære de store investeringsbehovene som særlig finnes innenfor omsorgsektoren, samt de driftsøkonomiske konsekvensene av disse investeringene. Det finnes ingen reserver av betydning i kommunens økonomi, verken i form av avsetninger, papirer eller fast eiendom.

Hvaler kommune har gjennom flere år hatt sterkt fokus på økonomistyring, og det har vært gjennomført store endringer på mange områder for å bedre økonomien. Resultatet er en mer kontrollert og forutsigbar økonomi, utmelding fra ROBEK-registeret, og betydelige omprioriteringer mellom ulike formål i budsjettet. Analysene fra AGENDA Utredning & Utvikling AS har gitt oss et godt grunnlag for å tilpasse kommunens økonomi til å bli mer bærekraftig.

AGENDA-rapportene viser klart at det alt vesentlige av potensialet for reduserte driftsutgifter var innenfor grunnskolen. Potensialet for reduksjon av driftsutgiftene i andre deler av kommunens virksomhet var relativt sett lite. AGENDA-rapportene viser for eksempel at Hvaler kommune har lite utgifter til "administrasjon", sammenliknet med andre kommuner. Mulighetene for økte inntekter er også relativt lite, når vi ser bort fra det som innføring av eiendomsskatt kunne ha gitt.

I løpet av økonomiplanperioden må det etableres 16 nye plasser i sykehjem. Driftsutgiftene til disse nye plassene vil beløpe seg til netto ca 10 mill. kroner årlig. I tillegg må det investeres om lag 18 mill. kroner for å få etablert disse plassene, med derav følgende nye kapitalkostnader. Rådmannen mener at arbeidet med økonomiplan 2009-2012/årsbudsjett 2009, hensett også til AGENDA-rapportene, viser at det neppe er realistisk innenfor gjeldende økonomiske rammer å klare investeringene med driftsøkonomiske konsekvenser til flere plasser i sykehjem.

Forslaget til økonomiplan 2009-2012/årsbudsjett 2009 viser at kommunens inntekter øker betydelig, men likevel mindre enn de utgiftene som kommunen i liten grad kan påvirke. Samtidig er det foreslått utgiftsreduksjoner som vil føre til at vi oftere enn før vil oppleve at vi ikke klarer å levere lovbestemte tjenester og forvaltning, enten i form av kvalitet, mengde eller type. På tross av dette blir resultatet et netto driftsresultat som ikke monner i forhold til de utfordringene vi har. Erfaringene fra effektiviseringsarbeidet gjennom flere år, AGENDA-rapportene, og utsiktene fremover i økonomiplanperioden, gir etter

rådmannens mening klare indikasjoner på at Hvaler kommune neppe kan drives lovlig og forsvarlig som egen kommune innenfor gjeldende rammebetingelser.

Fylkesmennene disponerer og fordeler skjønnsmidler til kommunene hvert år ut i fra noen gitte kriterier og litt skjønn. Skjønnsmidlene fordeles bl.a. ut fra kriteriene; historisk fordeling, svak skatteutvikling, kommunens utgiftsbehov, investeringsoppgaver, utilsiktede utgifter som følge av oppgaveendringer, vanskelig økonomisk situasjon og fornyingsprosjekter. Fylkesmannen har imidlertid vært tydelig på at kommunene må utnytte sine inntektsmuligheter før man kan bli prioritert til å få større andel av skjønnsmidlene. Hvaler kommune har fått redusert sitt skjønnsstilskudd med 100 000 kroner i 2009, og fylkesmannen har kommentert at kommunen har dårlig utvikling på levekårsindeksen, men samtidig et meget stort uutnyttet inntekspotensiale i eiendomsskatten.

På samme måte som forrige år vil derfor rådmannen foreslå at Hvaler kommune gjennomfører en utredning i 2009 som kan gi oss informasjon om forutsetningene for og mulige virkninger av innføring av eiendomsskatt, kombinert med en reduksjon i det kommunale skatteøret. Rådmannen vil komme tilbake med forslag til mandat og ressursrammer for en slik utredning.

1.6.4 Kommunestyrets og administrasjonssjefens (rådmannens) oppgaver og myndighet

Kommunestyret er som kjent det øverste kommunale organ. Dette fremgår av flere bestemmelser i kommuneloven, herunder kanskje særlig §§ 6 og 76. Kommunestyret har således også det øverste ansvaret for at kommunen driver sin virksomhet i samsvar med lover, forskrifter og overordnede instruksjoner, samt at det føres tilsyn med at så skjer.

Administrasjonssjefens oppgaver og myndighet fremgår av bestemmelsene i § 23 i kommuneloven, hvor det i nr 2, 2. setning, heter: "Administrasjonssjefen skal sørge for at administrasjonen drives i samsvar med lover, forskrifter og overordnede instruksjoner, og at den er gjenstand for betryggende kontroll".

Rådmannen gjør oppmerksom på at dette forslaget til økonomiplan og årsbudsjett viser at kommunens økonomiske situasjon er slik at vi oftere enn før vil komme i en situasjon hvor vi ikke driver i samsvar med lover, forskrifter og overordnede instruksjoner. Uansett vil rådmannen gjøre sitt absolutt ytterste for å oppfylle plikten til å sørge for at vi driver i samsvar med lover, forskrifter og overordnede instruksjoner, men dette vil vi altså ikke kunne lykkes med i alle tilfeller.

2 Grunnleggende forutsetninger

Dette kapitlet beskriver generelle forutsetninger og føringer for økonomiplanen og årsbudsjettet. I tillegg fastsettes i dette kapitlet også rammene for 2009 og i resten av økonomiplanperioden. Dette gjelder både drift og investeringer.

2.1 Demografi

I statistikk heftet på sidene 6-11 ligger tabeller og grafer som forklarer demografien i Hvaler kommune nærmere.

Befolkningstallene viser at Hvaler kommune kan vente seg fortsatt vekst i det totale folketallet, men ikke så stor for barn og ungdom. I den andre enden av befolkningspyramiden viser prognosen en sterk vekst i antall eldre, særlig i aldersgruppen yngre pensjonister. Dette vil medføre økte utgifter til pleie og omsorg og forsterke behovet for flere sykehjemsplasser som Seksjon Helse og sosial allerede har gitt signal om i fjorårets budsjett og i kommunedelsplan for pleie- og omsorgstjenester 2008 – 2020.

2.2 Rammebetingelser og føringer

Norske kommuner er egentlig avledet statsmyndighet, og kommunene har ingen forankring i grunnloven. Det er derfor staten som bestemmer kommunenes rammebetingelser fullt og helt, enten direkte eller indirekte. Dette skjer blant annet gjennom lovgivning, økonomisk politikk og enkeltvedtak. Kommunenes oppgaver er fra staten sin side såkalt negativt avgrenset. Dette betyr i praksis at kommunene må utføre det som staten pålegger dem, men de kan i tillegg beskjefte seg med alt som staten ikke uttrykkelig hindrer kommunene i å arbeide med.

Kommunenes økonomiske rammer blir i all vesentlighet bestemt av staten i statsbudsjettet, som fremmes tidlig i oktober hvert år. Statsbudsjettet blir så revidert i mai påfølgende år og et element av revidert nasjonalbudsjett (RNB) er kommuneproposisjonen. Revidert nasjonalbudsjett og kommuneproposisjonen danner igjen grunnlaget til neste års forslag til nytt statsbudsjett.

2.2.1 Revidert nasjonalbudsjett 2008 og kommuneproposisjonen 2009

I kommuneproposisjonen for 2009 ble det lagt opp til en vekst i kommunesektorens samlede inntekter på mellom 7 og 7 ½ mrd. kr fra 2008 til 2009. Av den samlede inntektsveksten i 2009, kommer mellom 3 ½ og 4 mrd som frie inntekter. Det ble videre varslet at kommunenes inntektssystem skal endres med bl.a. avvikling av kommunal selskapsskatt, en sterkere inntektsutjevning, lavere skatteandel og bedre ivaretagelse av regionale utfordringer.

2.2.2 Statsbudsjettet for 2009

Regjeringen har lagt opp til en realvekst i de samlede inntektene i 2009 på 8,4 mrd. kr. eller om lag 3 prosent. Veksten er regnet i forhold til anslått inntektsnivået for 2008 i revidert nasjonalbudsjett. Av veksten i de samlede inntektene er 4,66 mrd kr frie inntekter som fordeles med 3,78 mrd til kommunene og 0,88 mrd til fylkeskommunene.

Regjeringens mål innen barnehager er full barnehagedekning, høy kvalitet og lav pris. Maksimalprisen videreføres på samme nominelle nivå som i 2008 helt frem til målet om maksimalpris på kr 1 750 (2005-kr) er nådd, noe som trolig vil skje i 2012. Krevet til kommunene blir skjerpet fra å ha en plikt til skaffe barnehageplasser, til en lovfestet rett til barnehageplass fra 2009.

Det legges opp til en forsterket opplæring for 1. til 4. trinn fra høsten 2009, samt 2 timers fysisk aktivitet på barnetrinnet fra høsten 2009. Det foreslås å etablere en ny rentekompensasjonsordning for skole- og svømmeanlegg og kirkebygg med en tidsperiode på 8 år.

Innen helse og omsorg foreslås det en opptrapping innen rusfeltet samt en ny og forbedret ordning fra 1. juli 2009 innen bostøtte.

Varslet endring av kommunenes inntektssystem i kommuneproposisjonen, foreslås gjennomført fra 2009.

2.3 Økonomiske rammer og fordelingen av disse i økonomiplanperioden

Tabell 1 er driftsbudsjettet som viser hvordan de økonomiske rammene anslås i økonomiplanperioden, og hvordan disse foreslås disponert. Tabell 2 er investeringsbudsjettet og viser foreslåtte investeringer og tilhørende finansiering. Disse tabellene er ment å være de vesenligste dokumentene i økonomistyringen i Hvaler kommune. Delegeringsreglementet tilsier at det er disse dokumentene som kommunestyrets vedtak i hovedsak bør fokusere på.

Rammene som kommunestyret vedtar er bindende for utvalgene/seksjonene, og rammene som utvalgene vedtar er bindende for virksomhetene. Utvalgene/seksjonene og virksomhetene har selv ansvaret for å gjennomføre reduksjoner i ressursbruken på en måte som er til minst mulig ulempe for brukere og innbyggere, dersom utviklingen tilsier at deres netto økonomiske ramme ikke vil bli tilstrekkelig. Kommunens organisering og delegeringsreglementet vil også innebære at virksomhetene selv må dekke eventuelle underskudd, samtidig som de også får beholde eventuelle overskudd. Nærmere retningslinjer for dette er under utarbeidelse.

2.3.1 Oversikt driftsbudsjettet – tabell 1

Hovedoversikten for driftsbudsjettet - tabell 1 viser balanse mellom driftsinntekter og driftsutgifter. Kommunestyrets vedtak om årsbudsjett for 2009 viser et positivt netto driftsresultat på 1,4 mill kroner som settes av til disposisjonsfond. Rådmannens forslag inneholder i 2009 og 2010 et positivt netto driftsresultat på henholdsvis 3,4 og 1,3 mill kr som foreslås avsatt til disposisjonsfond. For årene 2011 og 2012 ventes to mindre negative driftsresultat på 0,5 mill kr som foreslås dekket av fondsmidler. Disse driftsresultatene er fortsatt langt unna anbefalt nivå for å kunne opprettholde en sunn kommuneøkonomi og for å ha økonomiske reserver i forhold til endringer i driftsforutsetningene. Disponibelt netto internt driftsresultat burde i henhold til teorier om kommunal økonomistyring vært på minimum 3 % av sum driftsinntekter. Dette betyr at resultatet i 2009 burde vært om lag 6 mill. kroner, og i resten av økonomiplanperioden noe mer enn dette hvert år.

For inneværende budsjettår er det lagt opp til en stram prioritering av driftsrammer og investeringer. I de neste tre årene i økonomiplanperioden er det en sterk økning i finansutgiftene og et stort behov for vekst i tjenestevolum, særlig innen pleie- og omsorgssektoren. I tillegg er det varslet behov for vesentlige investeringer på skole og omsorgsboliger for å oppnå nødvendig kapasitet og kvalitet i tjenestene. Dette fører til en ubalanse i økonomiplanen.

Den foreslåtte fordelingen av netto utgiftsrammer til seksjonene og sentral stab i 2009 og resten av økonomiplanperioden er basert på følgende:

- Målet om økonomisk forbedring i henhold til analysene fra AGENDA Utredning & Utvikling, tilsvarende om lag 10 mill. kroner basert på regnskap 2006.
- Målet om økonomisk forbedring er fordelt på organisasjonsenhetene i samsvar med anbefalingene fra AGENDA, men noe korrigert i forhold til demografiske endringer (behovsrelatert kriterium).
- Målet om økonomiske forbedring er foreslått realisert med 25 % i 2008, 50 % i 2009 og 25 % i 2010.
- Oppgaveendringer som er lokalt eller eksternt bestemt og innlemming av tidligere øremerkede statlige tilskudd.

Administrasjonen hadde budsjettdrøftinger med et utvalg av politikere, representert med formannskapet og gruppeførerne i de ulike partiene, i møte den 24.09.2008. Der fikk administrasjonen aksept for prinsippene rundt fordeling av netto utgiftsrammer til seksjonene og sentral stab. I tillegg var flertallet av politikerne klare på at eksisterende inntektsmuligheter måtte utnyttes til det ytterste, fremfor å se på andre inntektsmuligheter.

I møtet ble det lagt frem en oversikt som viste at seksjonene og staben måtte bli tilført ca 133,7 mill kr hvis dagens aktivitetsnivå skulle videreføres i 2009. Oversikten viste også at anslaget på hva som kunne disponeres til drift og investeringer på det tidspunktet var på 130,4 mill kroner. Regjeringens forslag til statsbudsjett har imidlertid gitt kommunesektoren en del mer til disposisjonen enn tidligere anslått, samt at administrasjonen har forsøkt ytterligere å utnytte inntektsmulighetene på alle områder. Derfor er anslaget på det som kan disponeres til drift og investeringer økt fra 130,4 til 133,9 mill kroner. Rådmannen har valgt å prioritere hensynet til økonomiske forbedringer høyt, og dermed ikke tilføre seksjonene og staben mer midler enn målet om 50 % innsparing i 2009 kan gi. Man visste allerede i 2007 at målet om 50 % innsparing i 2009 ville bli utfordrende og realitetene i dette ser man i dette forslaget til økonomiplan.

Tabell 1 Oversikt driftsbudsjett Hvaler kommune

Oversikt driftsbudsjett Hvaler kommune		----- 2009-kr -----				
(nettorammer i 1.000 kr)	Regn 2007	Bud 2008	Bud 2009	Bud 2010	Bud 2011	Bud 2012
Inntekter:						
Skatt	-74 889	-78 400	-84 000	-86 500	-88 500	-89 500
Rammetilskudd	-38 880	-43 948	-51 300	-52 100	-54 900	-56 300
Andre statstilskudd						
Sum frie inntekter	-113 769	-122 348	-135 300	-138 600	-143 400	-145 800
Bundne utgifter:						
Renteutgifter- lån vedtatt t.o.m. bud 2008	8 501	9 000	11 900	11 900	11 700	11 500
Renteinntekter	-3 405	-1 800	-2 000	-1 800	-1 500	-1 500
Avdrag - lån vedtatt t.o.m bud 2008	5 902	7 250	7 900	7 500	7 300	7 100
Kapitalutg. nye investeringer fra bud 2009		2 098	2 000	4 700	4 500	4 100
Kapitalutg. nye selvfinansierende inv. fra bud 2009		800	1 700	2 450	4 250	4 350
Renter/avdrag - dekkes gj. bruker/stat og lignende.		-10 900	-11 400	-11 600	-12 100	-12 300
Kompensasjonstilskudd - stat		-200	-200	-200	-200	0
Sum netto kapitalkostnader	10 998	6 248	9 900	12 950	13 950	13 250
Diverse finansieringstransaksjoner						
Motpost fordelte utgifter	-5 840	-5 170	-5 300	-5 800	-5 800	-6 200
Mva-komp investeringer	-4 636	-4 900	-3 100	-2 900	-1 500	0
Inndekking av tidligere års underskudd	0	0	0	0	0	0
Sum	-10 476	-10 070	-8 400	-8 700	-7 300	-6 200
Til disp. drift og investeringer	-113 247	-126 170	-133 800	-134 350	-136 750	-138 750
NETTO UTGIFTSRAMMER:						
Sentral stab	15 121	14 970	16 500	15 700	16 000	16 200
Opplæring og kultur	42 220	42 500	44 500	45 100	47 100	47 500
Helse og sosial	54 640	55 200	61 400	62 000	63 700	65 000
Miljø og teknikk	11 685	10 000	10 000	10 200	10 500	10 600
Sum fordelt på drift	123 666	122 670	132 400	133 000	137 300	139 300
Netto internt driftsresultat	-10 419	3 500	1 400	1 350	-550	-550
+ Bruk av tidligere års mindreforbruk	6 250					
+ Bruk av disposisjonsfond	0	1 000			550	550
- Overføring til disposisjonsfond	-1 701	-4 500	-1 400	-1 350		
+ Bruk av bundne driftsfond	3 229					
- Overføring bundne driftsfond	-3 551					
- Overføring til investering	0	0	0	0	0	0
Disp. netto internt driftsresultat	-6 192	0	0	0	0	0

Negative tall uttrykker i denne sammenheng inntekter/overskudd

Frie inntekter

Skatteinntektene

Det er foreslått en skattevekst som er litt mindre enn forutsetningene i statsbudsjettet. Vekstanslaget medfølger at skatteinntekten for Hvaler kommunes del er estimert til 84 mill. kroner. Årsaken til dette anslaget, er at skatteinntektene historisk viser en litt lavere utvikling enn hva statsbudsjettet har forutsatt.

Rammetilskudd

Rammetilskuddet er beregnet etter KS sin beregningsmodell for skatt og rammetilskudd. Det er store endringer i kommunenes inntektssystem i forhold til foregående år.

Rammetilskuddet for 2009 består av disse elementene.

Innbyggertilskudd	37 930
Utgiftsutjevning	10 270
Overgangsordninger	-120
Skjønn	1 000
Netto inntektsutjevning	2 220
Sum rammetilskudd	51 300

Alle tall i hele tusen

Alle elementene med unntaket inntektsutjevning er gitt gjennom statsbudsjettet. Inntektsutjevningen er et resultat av beregnet skattevekst og denne delen av rammetilskudd vil variere gjennom året avhengig av skatteutviklingen i forhold til landssnittet per innbygger.

Det er en god vekst i de frie inntektene fra staten fra 2008 til 2009. Dette var varslet i kommune proposisjonen. Veksten ble også noe høyere enn anslått, men kostnadsveksten er også høyere. Hovedårsakene til denne tilsynelatende store økningen, kan forklares med omlegging av kommunenes inntektssystem, innlemming av tidligere øremerkede tilskudd til rammetilskuddet, kompensasjon for oppgaveendringer og generell pris- og lønnsvekst.

Tidligere øremerket tilskudd til psykisk helsearbeid er innlemmet i rammetilskuddet fra og med 2009. Dette framkommer som en tilsvarende økning i rammetilskuddet og i netto driftsramme til seksjon Helse og sosial med 3 mill kroner.

Finansposter

Det er lagt til grunn et gjennomsnittlig rentenivå på 6,5 prosent for den flytende låneporteføljen i 2009 og 5,5% ut økonomiplanperioden.

Gjeldsporteføljen foreslås økt brutto med 31,5 mill kroner i 2009 og 21,9 mill kroner i 2010, dette er en betydelig økning som igjen vil sette et press på våre kapitalkostnader i driften. Rådmannen mener at disse investeringene kan forsvares selv om økonomien i Hvaler kommune er under et sterkt press fremover. Flesteparten av de foreslåtte investeringene genererer inntekter, enten ved at de er innen de selvkostbaserte tjenestene eller ved salgsinntekter eller egne statlige tilskuddsordninger. Hvaler kommune har i dag en låneportefølje på 218 mill kroner. Netto lånegjeld i kroner pr innbygger fratrukket pensjonsforpliktelser var i 2007 for Hvaler kommune 48 583 kroner, mens snittet for landet og kommunegruppe 1 som det er naturlig å sammenligne seg med er på henholdsvis 29 869 kroner og 29 498 kroner pr innbygger. Mye av gjelden i Hvaler kommune skyldes store investeringer på vann- og avløpssektoren og betjenes av gebyrinntekter fra innbyggerne.

Renteinntektene vurderes tilsvarende i forhold til mulig avkastning, risiko og likviditetsbehov. Dette følges opp løpende gjennom året.

Rentesatsen som benyttes i kalkylene for vann, avløp og renovasjonsgebyrene skal følge "Norsk stat 3 år" med et tillegg på 1,0 prosent.

Motpost fordelte utgifter

Dette er summen av alle kalkulatoriske kostnadene som er fordelt på alle seksjonene og kan henføres innen VAR-området. Felles for disse kostnadene er at de ikke har noen resultatpåvirkning.

Refusjon for merverdiavgift

Refusjon for merverdiavgift fra investeringsregnskapet føres utenom seksjonenes driftsrammer og synliggjøres derfor her. Kommuner får som hovedregel refundert all merverdiavgift på alle kjøp. I dag kan kommunene disponere pengene fritt til både den løpende driften og til investeringer. Fra 2010 blir det en endring i hvordan kommunen kan disponere momsrefusjonen fra investeringer. For budsjettåret 2010 skal minimum 20 % av merverdiavgiftskompensasjonen fra investeringer overføres til investeringsregnskapet. For 2011 skal minimum 40 % overføres og for 2012 minimum 60 %. Fra og med budsjettåret 2014 skal all merverdiavgiftskompensasjon fra investeringer i sin helhet knyttes til investeringen.

2.3.2 Obligatoriske noter til hovedoversikt for driftsbudsjettet

Dette kapitlet inneholder informasjon som tas med primært fordi det i henhold til budsjettforskriftene er en obligatorisk del av budsjettet og økonomiplanen.

1. Skatteanslag - Skatteanslaget er anslått til 84 mill. kroner og ligger litt under anslaget i vedtatt statsbudsjett. Hvaler har forutsatt en sterkere befolkningsvekst enn landsgjennomsnittet. Rammetilskudd og inntekstutjevningen følger anslagene i vedtatt statsbudsjett og som også fremkommer i KS's beregningsmodell for kommunenes inntektssystem.
2. Andre forventede inntekter - Ingen relevans for Hvaler kommune da det føres i seksjonene.
3. Andre forventede statstilskudd - Ingen relevans for Hvaler kommune da det føres i seksjonene.
4. Forventet utbytte - Ingen relevans for Hvaler kommune.
5. Bundne avsetninger - Udisponerte midler avsettes til disposisjonsfond i økonomiplanperioden.

Oversikt over avgiftsgrunnlaget ble vedtatt av kommunestyret i møte 21.04.04 i sak 34/04 og fordeler seg slik mellom vann og avløpskapitlene:

Avløpskapitlet - Oversikt over gebyrgrunnlaget.

UTGIFTSSIDEN

Alle beløp i hele tusen kr.

Tjenestebeskrivelse	2009	2010	2011	2012
Driftskostnader (kjerneprodukt)	7 416	7 436	7 655	8 175
Indirekte kostnader (tillegg- og støttefunksj.)	1 128	1 145	1 163	1 178
Kapitalkostnader (kalk renter og avskrivn.)	7 489	7 656	7 607	7 469
Bruk av selvkostfond (tidl. års inntekter)	-2 100	-1 000	0	0
Sum gebyrgrunnlag	13 933	15 237	16 425	16 822

INNTEKTSSIDEN

Tjenestebeskrivelse	2009	2010	2011	2012
Tilknytningsavgifter	4 678	4 380	4 300	4 150
Årsavgifter	9 255	10 857	11 825	12 172
Avsetning til fond	0	0	300	500
Sum gebyrgrunnlag	13 933	15 237	16 425	16 522

Vannkapitlet - Oversikt over gebyrgrunnlaget

UTGIFTSSIDEN

Alle beløp i hele tusen kr.

Tjenestebeskrivelse	2009	2010	2011	2012
Driftskostnader (kjerneprodukt)	5 943	5 990	6 113	6 236
Indirekte kostnader (tillegg- og støttefunksj.)	964	978	991	1 005
Kapitalkostnader (kalk renter og avskrivn.)	5 371	5 986	6 166	7 910
Bruk av selvkostfond	-2 000	-1 600	-900	-1 500
Sum gebyrgrunnlag	10 278	11 354	12 371	13 652

INNTEKTSSIDEN

Tjenestebeskrivelse	2009	2010	2011	2012
Tilknytningsavgifter	3 967	3 750	3 650	3 650
Årsavgifter	6 311	7 604	8 721	10 002
Avsetning til fond	0	0	0	0
Sum gebyrgrunnlag	10 278	11 354	12 371	13 652

2.3.3 Oversikt investeringsbudsjettet – tabell 2

Tabell 2, oversikt over investeringsbudsjettet, er ordnet slik at det skilles mellom investeringer som betales gjennom gebyrer og avgifter, og investeringer som belaster kommunens disponible økonomi. Kommunens økonomi preges i økonomiplanperioden blant annet av sterkt økende netto kapitalkostnader. Dette bidrar betydelig til at driftinntektene ikke er tilstrekkelig til å dekke ønskelige driftsutgifter. Rådmannen mener derfor at kommunen må redusere kapitalkostnadene, hvilket innebærer å redusere de investeringene som belaster kommunens disponible økonomi ned til et nivå som er mindre enn det som årlig avdras. I denne sammenhengen kan vi altså se bort fra de investeringene som betales av gebyrer og avgifter. Rådmannen vil foreslå at dette blir en retningsgivende "handlingsregel" så lenge kommunens økonomi er så utfordrende som nå.

I dette forslaget til økonomiplan og årsbudsjett så utgjør de selvfinansierende investeringene ca 16,5 mill. kr i 2009. Andre investeringstiltak utgjør ca 15,1 mill kr i 2009. Noen av de foreslåtte investeringstiltakene for 2009 og som ikke er selvfinansierende, er allikevel inntektsgenererende ved at kan skape gebyr- eller salgsinntekter. Dette gjør at "handlingsregelen" blir overholdt i 2009 og i de to siste årene i økonomiplanperioden. For 2010 utgjør forslag om 5 boliger for vanskeligstilte så stort beløp at "handlingsregelen" sprekker og dermed påfører driftsbudsjettet økte kapitalkostnader.

Utbygging av nye sykehjemsplasser lå inne i fjorårets investeringsbudsjett med en planlagt bevilgning på kr 16 mill kr for 2009. Investeringstiltaket er tatt ut av hovedoversikt for investeringsbudsjettet fordi man ikke finner noen mulighet til å finansiere driften av investeringen i økonomiplanperioden.

Rådmannen vil særlig peke på viktigheten av å ha sikker informasjon om de driftsøkonomiske konsekvensene av foreslåtte investeringer. Dette med bakgrunn i at det i kommunene sjelden er vanskelig å finansiere selve investeringene, samtidig som det regelmessig er store utfordringer knyttet til den senere driften. Investeringer i nye plasser i sykehjem er kanskje det beste eksemplet på dette.

Tabell 2 Oversikt investeringsbudsjett Hvaler kommune

Oversikt investeringsbudsjett Hvaler kommune		----- I 2009-kr -----				
(nettorammer i 1.000 kr)	Regn 2007	Bud 2008	Bud 2009	Bud 2010	Bud 2011	Bud 2 012
<u>Selvfinsierende investeringstiltak:</u>						
Ny vannledning Spjærøy-Asmaløy		2 500	4 375			
Ny vannledning Korshavn-Bølingshavn	6 370	300	4 375			
Utvidet kontorkapasitet innen VAR			2 220			
Etablere driftsovervåkning pumpestasjoner			1 125			
Overbygg og ombygning pumpestasjoner			1 560			
Andre tiltak innen vann og avløp			2 340	5 750	3 250	2 850
Ny hovedvannledning til Hvaler (år 2011)					25 000	
Utgårdskilen, nye pir, utriggere, vann og strøm		437	400			
ISPS trafikkhavn Skjærhalden, rest			150			
<u>Andre investeringstiltak:</u>						
Kirkelige investeringer	495	290	1 780	300		
IT - Fornying av aksessforbindelse med Fr.stad		3 000	2 000	200	200	200
Samarbeid om servicetorg med Fr.stad			800	800		
Oppgradere ikt-utstyr ungdomsskolen			360			
Oppgradere ikt-utstyr Åttekanten skole			320			
Oppgradere ikt-utstyr Floren skolen			320			
Brannteknisk oppgradering Floren skole			1 125	325	325	
Brannteknisk oppgradering Åttekanten skole			1 875	535	410	
Bygdebok 1945 - 2000		500	160			
Utvikling og brannsikring av Kornmagasinet		1 300	375			
Nye bord og stoler, Hvalerhallen			50			
5 boliger for vanskeligstilte og personalbase		500		14 000		
Brannteknisk oppgradering Dypedalsåsen			5 625			
Utskifting av komfyr/stekeovn på sykehjemmet			150			
Sum investeringsutgifter	6 865	8 827	31 485	21 910	29 185	3 050
Låneavdrag på utlån (ekstraordinært)	446					
Utlån, kjøp av aksjer og andeler	2 270	500	5 000	500	500	5 000
Avsatt til disposisjonsfond						
ubundne investeringsfond						
bundne investeringsfond						
Dekning av tidligere års merforbruk	836					
Styrking av likviditetsreserven						
Sum investeringsbehov	10 417	9 327	36 485	22 410	29 685	8 050
Overføring fra årets driftsbudsjett	-3 427	-2 500	0	0	0	0
Tilskudd og refusjoner	-1 136	-740	-190	-5 000	0	0
Salg av fast eiendom	-1 175		0	0	0	0
Andre inntekter	-19					
Mottatte avdrag på utlån, salg av aksjer	-175	-500	-500	-500	-500	-500
Bruk av disposisjonsfond	0	-1 200	-800			
ubundne investeringsfond	-39					
bundne investeringsfond	-271					
Bruk av likviditetsreserven	-4 177					
Bruk av tidligere opptatte lån		-2 000				
Bruk av lån	-8 854	-14 826	-34 995	-16 910	-29 185	-7 550
	-19					
Sum finansiering	273	-21 766	-36 485	-22 410	-29 685	-8 050
Sum udekket/udisponert = 0	6 935	0	0	0	0	0

Generelle kommentarer

Investeringene som vedtas for 2009 er bindende i forhold til rammer og finansiering. Det forutsettes at investeringer som foreslås og vedtas ikke har driftsøkonomiske konsekvenser som ikke kan betjenes innenfor de økonomiske driftsrammene. Dette gjelder både for økte utgifter til tjenesteproduksjon, utgifter til forvaltning, drift og vedlikehold av eiendommer/bygninger og kapitalutgifter.

Hovedoversikten for investeringsbudsjettet er endret ved at investeringstiltakene er delt inn i to forskjellige kategorier, de selvfinansierende investeringstiltakene og andre investeringstiltak. De selvfinansierende investeringstiltakene vil ikke medføre økte driftsutgifter for kommunen da kapitalkostnadene i sin helhet belastes brukerne av disse investeringene. Den andre kategorien "andre investeringstiltak" vil i varierende grad belaste kommunens drift, både i form av kapitalkostnader og ev andre driftsøkonomiske konsekvenser på både utgifts- og inntektssiden som en følge av investeringene.

Beskrivelse av de ulike investeringstiltakene*Selvkostfinansierende investeringstiltak:*

Investeringstiltak: Nye vannledninger Spjørøy - Asmaløy		Beløp i kr
Vannforsyningskapasiteten til Kirkøy har de siste de siste to somrene vært for liten. Tiltak for å bedre denne situasjonen ble iverksatt våren 2008 ved at det ble lagt ny vannledning fra Vesterøy til Spjørøy og fra Asmaløy til Kirkøy. For å ferdigstille dette strakstiltaket er det i 2009 behov for å legge nye sjøledninger Spjørøy-Asmaløy	Sum investeringsbehov inkl mva Salgsinntekter Tilskudd og refusjoner (også mva) Bruk av lånemidler Bruk av fondsmidler	4 375 -4 375
Investeringstiltak: Nye vannledninger Korshavn - Bølingshavn		Beløp i kr
For å ferdigstille dette strakstiltaket er det i 2009 behov for å legge nye sjøledninger Korshavn – Bølingshavn.	Sum investeringsbehov inkl mva Salgsinntekter Tilskudd og refusjoner (også mva) Bruk av lånemidler Bruk av fondsmidler	4 375 -4 375
Investeringstiltak: Utvidet kontorkapasitet innen VAR		Beløp i kr
.Arbeidssituasjonen for de ansatte i seksjon miljø og teknikk har blitt vanskelig pga manglende kontor plass. Det legges derfor opp til at man tar i bruk uinnredet areal på 270 m2 i rådhusets 2. etasje. Utgiftene til istandsetting deles mellom tjenesteområdene vann, avløp og renovasjon som ønsker å ta disse arealene i bruk.	Sum investeringsbehov inkl mva Salgsinntekter Tilskudd og refusjoner (også mva) Bruk av lånemidler Bruk av fondsmidler	2 220 -2 220
Investeringstiltak: Etablere driftsovervåkning pumpestasjoner		Beløp i kr
Etablere driftsovervåkning på resterende pumpestasjoner hvor dette enda ikke er blitt gjort.	Sum investeringsbehov inkl mva Salgsinntekter Tilskudd og refusjoner (også mva) Bruk av lånemidler Bruk av fondsmidler	1 125 -1 125
Investeringstiltak: Overbygg og ombygninger pumpestasjoner		Beløp i kr
Overbygg av 15 minipumpestasjoner og ombygning av kloakkpumpestasjoner.	Sum investeringsbehov inkl mva Salgsinntekter Tilskudd og refusjoner (også mva) Bruk av lånemidler Bruk av fondsmidler	1 560 -1 560
Investeringstiltak: Andre tiltak innen vann og avløp		Beløp i kr
Dette tiltaket gjelder mindre forhold som drenering og ombygninger av overløp, reguleringskum, trykkøkning og slutføring av hovedplan innen vann og avløp forskjellige steder.	Sum investeringsbehov inkl mva Salgsinntekter Tilskudd og refusjoner (også mva) Bruk av lånemidler Bruk av fondsmidler	2 340 -2 340

Investeringstiltak: Utgårdskilen, ny pir, utriggere, vann og strøm		Beløp i kr
Ved vestre molo vil pirene bli erstattet av nye. I tillegg vil det bli etablert utriggere langs stenkaia mot moloen. Det vil også bli lagt strøm og vann til fiskebåtene ved moloen.	Sum investeringsbehov inkl mva	400
	Salgsinntekter	-400
	Tilskudd og refusjoner (også mva)	
	Bruk av lånemidler	
	Bruk av fondsmidler	

Investeringstiltak: ISPS trafikkhavn Skjærhalden, rest		Beløp i kr
Restfinansiering. Det blir avlagt rapport fra ansvarlig entreprenør om merkostnadene ved denne utbyggingen.	Sum investeringsbehov inkl mva	150
	Salgsinntekter	-150
	Tilskudd og refusjoner (også mva)	
	Bruk av lånemidler	
	Bruk av fondsmidler	

Andre investeringstiltak:

Investeringstiltak: Kirkelige investeringer, Spjærøy kirke		Beløp i kr
Forslag fra Menigheten er i sin helhet fulgt opp. Tiltaket går ut på rehabilitering av Spjærøy kirke som ble igangsatt i 2007. Det er i 2007 bevilget kr 1,8 mill kr. Kirken får full innvendig oppussing med nytt varmeanlegg, vindusrestaurering, handicap-inngang og brannsikkerheten ivaretas bl.a. med nødutgang fra galleri.	Sum investeringsbehov inkl mva	1 780
	Salgsinntekter	
	Tilskudd og refusjoner (også mva)	
	Bruk av lånemidler	-1 780
	Bruk av fondsmidler	

Investeringstiltak: It – Fornyng aksessforbindelse med Fr.stad		Beløp i kr
Hvaler kommune har felles IT-avdeling med Fredrikstad kommune. Driften er basert på såkalte "tynne klienter" som krever stor kapasitet i overføring av data mellom servere og arbeidsplassene. Samarbeidet med Fredrikstad startet i 2004, basert på trådløs forbindelse som kunne etableres raskt og rimelig. Forutsetningen var at vi i løpet av om lag fem år måtte få etablert en forbindelse med fiberoptisk kabel. Det vises til sak i kommunestyret hvor man nå vil innhente tilbud til dette tiltaket. I fjor ble det bevilget 3 mill kr til dette formålet, slik at man med årets bevilgning har totalt 5 mill til rådighet. Man har grunn til å tro at når tiltaket er gjennomført, at det fremover vil være mulig å få inntekter på overskytende kapasitet på kommunens fiberoptiske kabel.	Sum investeringsbehov inkl mva	2 000
	Salgsinntekter	
	Tilskudd og refusjoner (også mva)	
	Bruk av lånemidler	-2 000
	Bruk av fondsmidler	

Investeringstiltak: Samarbeid om servicetorg, servicetorg og digitalt arkiv med Fr.stad		Beløp i kr
Samarbeid om servicetorg, sentralbord og digitalt arkiv med Fredrikstad kommune. I 2009 vil det bli avsluttet en utredning om et slikt mulig samarbeid. Samarbeidet forutsetter at det er etablert fiberoptisk forbindelse som nevnt i punktet foran. Utredningen om mulig samarbeid vil bli fremmet for politisk behandling. Investeringen finansieres delvis med bruk av fondsmidler fra fornyings- og moderniseringsprosjekt.	Sum investeringsbehov inkl mva	800
	Salgsinntekter	
	Tilskudd og refusjoner (også mva)	
	Bruk av lånemidler	-400
	Bruk av fondsmidler	-400

Investeringstiltak: Oppgradere ikt-utstyr ved skolene		Beløp i kr
Dagens elevpcer ved skolene er moden for utskifting. En del av utstyret kan ikke benyttes bl.a. til avleggelse av Nasjonale prøver og være det digitale hjelpemiddelet som skal benyttes for å gi den kompetansen elevene skal tilegne seg. Det skal også investeres i bærbare maskiner til lærere, prosjektorer og elektroniske tavler. Sum investeringsramme for de tre skolene er kr. 1 000 000.	Sum investeringsbehov inkl mva	1 000
	Salgsinntekter	
	Tilskudd og refusjoner (også mva)	
	Bruk av lånemidler	-600
	Bruk av fondsmidler	-400

Investeringstiltak: Brannteknisk oppgradering Floren skole		Beløp i kr
Brannteknisk tilstandsrapport har avdekket behov for en del fysiske tiltak for å imøtekomme gjeldende lovverk. Det gjelder bla.a detektering og oppkobling av brannalarmanlegg i gymbygget, samt erstatning av panelkledning i rømningsveier med gips. I tillegg må det skrives en del dører og vinduer. I forbindelse med at man gjør disse branntekniske oppgraderingene vil man ved å gjøre bygningsmessige inngrep, støtte på øvrig skavanker som trenger oppgradering slik som råte, fukt, innføringer, elektriske anlegg, behov for maling og gulvbelegg osv. Investeringstiltaket kommer inn under ny statlig støtteordning hvor man får kompensert renteutgiftene.	Sum investeringsbehov inkl mva	1 125
	Salgsinntekter	
	Tilskudd og refusjoner (også mva)	
	Bruk av lånemidler	-1 125
	Bruk av fondsmidler	
Investeringstiltak: Brannteknisk oppgradering Åttekanten skole		Beløp i kr
Brannteknisk tilstandsrapport har avdekket behov for en del fysiske tiltak for å imøtekomme gjeldende lovverk. De mest kostnadskrevenne tiltakene er nytt brannalarmanlegg i hovedbygg, samt at en rekke dører og vinduer må skiftes ut. I forbindelse med at man gjør disse branntekniske oppgraderingene vil man ved å gjøre bygningsmessige inngrep, støtte på øvrig skavanker som trenger oppgradering slik som råte, fukt, innføringer, elektriske anlegg, behov for maling og gulvbelegg osv. Investeringstiltaket kommer inn under ny statlig støtteordning hvor man får kompensert renteutgiftene.	Sum investeringsbehov inkl mva	1 875
	Salgsinntekter	
	Tilskudd og refusjoner (også mva)	
	Bruk av lånemidler	-1 875
	Bruk av fondsmidler	
Investeringstiltak: Bygdebok 1945 - 2000		Beløp i kr
Budsjettmidler til ansettelse og forarbeid med ny bygdebok fra 1945 – 2000 er vedtatt med kr. 500.000 i 2007 og 2008. Kostnadene for å ferdigstille bygdeboka er beregnet til kr. 1,160 mill kr, altså trenger vi kr. 160.000 til. Restutgiftene er, i tillegg til selve forfatterarbeidet også relatert til grafisk design, fotoredigering og noe trykking. Det er riktig å kalkulere med salgsinntekter fra 2009 på i størrelsesorden kr. 800.000,-. (Salg av 2000 bøker). Bygdebokkomiteen har fokus på å skaffe inntekter til hele bokprosjektet, og det har allerede kommet inn midler fra eksterne kilder.	Sum investeringsbehov inkl mva	160
	Salgsinntekter	
	Tilskudd og refusjoner (også mva)	
	Bruk av lånemidler	-160
	Bruk av fondsmidler	
Investeringstiltak: Utvikling og brannsikring av Kornmagasinet		Beløp i kr
Kornmagasinet ble i 2008 rehabilitert med nye sanitæranlegg i 1. etg. Branntilsyn har imidlertid avdekket behov for bl.a. rømningsvei fra 3. etg for at lokalene skal kunne benyttes til utleie. I tillegg må det investeres i noe inventar og utstyr til disse utleielokalene.	Sum investeringsbehov inkl mva	375
	Salgsinntekter	
	Tilskudd og refusjoner (også mva)	
	Bruk av lånemidler	-375
	Bruk av fondsmidler	
Investeringstiltak: Sikring og utbedring av utstyr, Hvalerhallen		Beløp i kr
For å opprettholde standarden i Hvalerhallen når det gjelder bruk til utleie og arrangementer kreves supplering og komplettering av bord og stoler som kan stables.	Sum investeringsbehov inkl mva	50
	Salgsinntekter	
	Tilskudd og refusjoner (også mva)	
	Bruk av lånemidler	-50
	Bruk av fondsmidler	
Investeringstiltak: Brannteknisk oppgradering Dypedalsåsen		Beløp i kr
Kommunens leieavtale med Stiftelsen Dypedalsåsen som eier disse lokalene, gir Hvaler kommune ansvaret for alt inn- og utvendig vedlikehold, samt for ev endringer i form av offentlige påbud. Branntilsyn har avdekket behov for flere omfattende brannsikringstiltak ved sykehjemmet.	Sum investeringsbehov inkl mva	5 625
	Salgsinntekter	
	Tilskudd og refusjoner (også mva)	
	Bruk av lånemidler	-5 625
	Bruk av fondsmidler	
Investeringstiltak: Utskifting av komfyr/stekeovn sykehjemmet		Beløp i kr
Dagens utstyr begynner å bli moden for utskifting og man har vurdert at det mest hensiktsmessige vil være å investere i en kombidamper med gass og komfyr. Samlet investeringskostnad vil ligge på ca 150 000 kroner inkl mva med gasstank og montering.	Sum investeringsbehov inkl mva	150
	Salgsinntekter	
	Tilskudd og refusjoner (også mva)	
	Bruk av lånemidler	-150
	Bruk av fondsmidler	

Investerings tiltak: Øke utlånpotten, Startlån-ordning		Beløp i kr
I rådmannens forslag til investeringsbudsjett ligger det inne forslag om å øke utlånpotten med 5 mill kr. Førrige utlånsopptak var i 2004 og man har nesten lånt ut alt dette.	Sum investeringsbehov inkl mva	5 000
	Salgsinntekter	
	Tilskudd og refusjoner (også mva)	
	Bruk av lånemidler	-5 000
	Bruk av fondsmidler	

---

3 Mål og rammer

Kapitlene 3 - 7 er disponert med tanke på å gi tydelighet om økonomien, behovene og målene for kommunen samlet, og for hver enkelt resultatenheter i kommunen. Det er utarbeidet et eget statistikkhefte som bør brukes sammen med dette budsjettokumentet. I dette statistikkhefte beskrives "nåsituasjonen", med informasjon som blant annet sammenligner med oss selv og andre over tid. Innsikten i nåsituasjonen er selvfølgelig avgjørende for å forstå behovene og sette målene fremover.

3.1 Nedprioritering av omstilling og utvikling

Hvaler kommune startet i 2003 et helhetlig omstillingsprogram som det har vært arbeidet med i alle år senere. Programmet berører alle deler av kommunens virksomhet, og har betegnelsen VIFOSS - "Vi Forandrer OSS".

Hovedhensikten med programmet er å:

- Gjøre Hvaler kommune mer service- og brukervennlig for innbyggere
- Få flere tjenester og bedre kvalitet ut av de ressursene som kommunen disponerer

De siste årene har Hvaler kommune gjennomført og arbeidet med en rekke utviklings- og omstillingsprosjekter for å bidra til forbedret økonomi, og oppfyllelse av de ovenfor nevnte hensiktene med VIFOSS-programmet. Fylkesmannen i Østfold har innvilget tilskudd til dette forbedringsarbeidet de senere år. I tillegg har Hvaler kommune deltatt i nettverk med flere andre kommuner i tilknytning til flere deler av det ovenfor nevnte forbedringsarbeidet. Dette samarbeidet er også i stor grad finansiert ved eksterne midler som vi da drar nytte av.

Rådmannen anser nå at ressursituasjonen er så vidt vanskelig at vi ikke kan prioritere arbeid med omstilling og utvikling på den måten som vi tidligere gjorde. Arbeidet med omstilling og utvikling vil fortsatt bli drevet i de tilfellene hvor vi har spesielle ressurser til dette. Ambisjonene må reduseres i samsvar med dette.

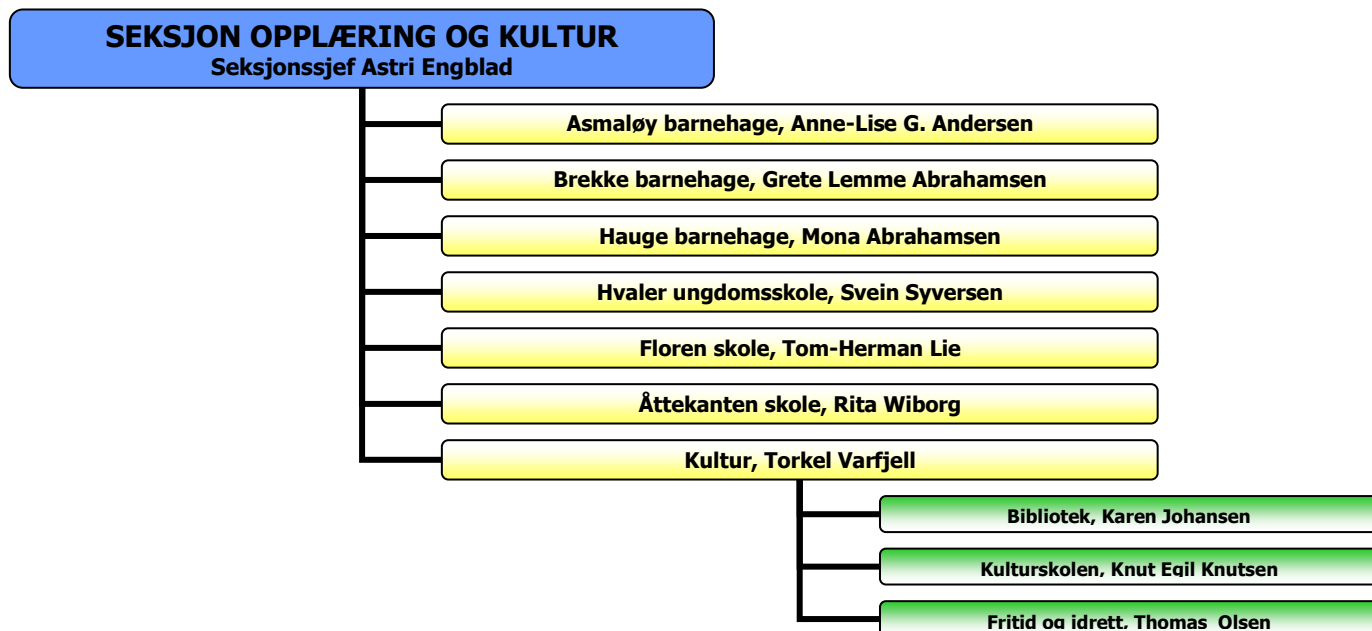
I tiden fremover må vi prioritere økonomistyringen, slik at vi kan forebygge økonomiske underskudd, samtidig som vi anstrenger oss for å drive mest mulig i samsvar med lover, forskrifter og overordnede instruksjoner. Forebygging av økonomiske underskudd er viktig for å unngå at vi senere må gjennomføre ikke planlagte, men hurtige nedskjæringer i tjenesteyting og forvaltning. Kommunens vanskelige økonomi blir ytterligere forverret dersom vi får regnskapsmessige underskudd i ett eller flere år. Dette fordi slike underskudd som kjønt skal dekkes i kalenderåret etter det året som underskuddet oppsto.

3.2 Gjennomgående hovedmål for 2009-2012

Gjennomgående hovedmål for kommunen samlet og for alle deler av kommunen er at vi skal gjennomføre driften innenfor de økonomiske rammene som tildeles fra politiske organer, samtidig som vi skal drive i samsvar med lover, forskrifter og overordnede instruksjoner.

4 Seksjon opplæring og kultur

Seksjon opplæring og kultur består av følgende virksomheter og avdelinger, med respektive ledere:

4.1 Hovedendringer fra 2008 til 2009

Kommunestyret fastsatte i møte 10.12.2008 i sak 86/08, at seksjonsrammen for Opplærings og kultur for budsjettåret 2009 skal være **44 500 000 kroner**. Dette er en økning fra 2008 rammen på 1 331 000 kroner.

	2008	2009
Admin	2 584	3 487
PPT	669	715
Floren	9 639	10 732
Åttekanten	9 192	9 950
HU	12 634	13 300
Hauge	1 720	1 063
Asmaløy	664	188
Brekke	1 903	865
Kultur	4 176	4 200
Sum	43 181	44 500

Skole

I 2008 hadde vi en stor nedskjæringene på vårt budsjett. Den største delen av denne nedskjæringen ble tatt inn på skolesektoren. Dette i tråd med konklusjonen i Agendarapporten. Vi hadde hjelp av Ottar Bruhn fra Fredrikstad i arbeidet, slik at vi hele tiden var innenfor lovens rammer for undervisning og spesialundervisning.

Som seksjonssjef er jeg imponert over arbeidet som ble gjort ute i den enkelte virksomhet i denne krevende prosessen.

Ottar Bruhn har sett på årets tall og hans konklusjon er at når han viderefører høsten 2008 med like kriterier for hele 2009 og legger på lønnsgradning vil skolen mangle ca. 1,6 mill. kroner i forhold til fjorårets budsjettamme.

Det er i denne beregningen ikke tatt høyde for økning i elevtall og inntektssvikt bl.a. på Hvaler ungdomsskole på 1 mill kroner

på grunn av at salgselever slutter. Salgselever er elever som har sitt skoletilbud i Hvaler kommune, men der skoletilbudet blir betalt av annen kommune (bl.a. fosterhjemsplasserte barn i skolepliktig alder). Hvaler kommune har på samme måte det økonomiske ansvaret for elever som tilhører Hvaler kommune, men som har sitt skoletilbud i andre kommuner. Dette gjelder elever på spesialskole eller i fosterhjem i andre kommuner. Ottar Bruhn skal også i år bistå seksjonen i budsjettarbeidet for skolene, slik at vi er sikre på at skolenes tilbud ligger innenfor lovpålagte rammer for undervisning og spesialundervisning. Seksjonssjefen vil be om å få justere rammene mellom skolene og administrasjon etter denne gjennomgangen.

Kullet som skal starte opp høsten 2009 er stort. Barnehagene har i dag 42 barn som er 5 år. Disse barna blir elever i 1. klasse fra høsten 2009. Det vil sannsynligvis også være barn på trinnet som ikke går i barnehagen i dag. Åttekanten får over 20 elever der 1 barn med store spesielle behov. Floren skole får opp mot 30 elever med 2 elever med store spesielle behov. Konsekvensene av dette er at begge skolene må

utvide med en ekstra lærer på 1. Trinn, og at skolene må tilrettelegge undervisning for 3 nye barn med store spesielle behov. Floren skole vil også få plassmangel i forhold til antall rom og antall elevgrupper.

Skolene har ikke lagt inn midler til korttidsvikarer i dagens driftsbudsjett og dette oppleves som et stort problem. Konsekvensen blir at elever kan bli sittende under tilsyn, men uten lærer i enkelte timer.

Statsbudsjettet gir sterke signaler om å øke kvaliteten i skolen gjennom tidlig innsats og satsing på lærere gjennom et varig system for videreutdanning for lærere og ny rektorutdanning. Det skal bl.a. gjennomføres forsterket opplæring i norsk og matematikk fra 1-4 trinn fra høsten 2009. Fortsatt utskifting av læremidler i forbindelse med innføring av Kunnskapsløftet og 2 timer fysisk aktivitet på barnetrinnet fra høsten 2009. Det vil for 2009 også bli helårsvirkning av timetallsutvidelse på barnetrinnet med 5 timer fra høsten 2008.

Slik budsjettforslaget er lagt fram vil tjenesten for skole leveres innenfor lovpålagte rammer dersom vi øker pedagoger for 1. Trinn fra høsten av, dette er under forutsetning av at det antall barn som skal begynne er høyere enn 20 på hver av skolene. Aktivitetsnivået for skolene vil i 2009 ligge på samme nivå som høsten 2008. Det vil derfor bli svært vanskelig å få tak i vikarer og trangere bemanningsrammer gir mindre fleksibilitet i forhold til omdisponering av egne ansatte for å dekke korttids vikarbehovet. Resultatet for elevene blir en del timer der de får tilsyn istedenfor vikarer.

Det er ikke satt av midler til korttidsvikarer.

Økning i antall elevtimer på barnetrinnet er ikke regnet inn (statsbudsjettet).

Gratis frukt og grønt for elever på barnetrinnet er nå en betalingstjeneste som før nedskjæringene i 2008 var gratis. Fysak som var et tilbud om fysisk aktivitet i løpet av skoledagen har opphørt på Floren skole.

Barnehagene

Barnehagene finansieres i stor grad ut i fra øremerkede midler fra staten. Det er makspris for foreldrebetaling på 2 330 kroner for hel plass. Vi har i dag 180 barn som har et tilbud i våre barnehager. Alle barnehagene er utbygde og de ansatte er flinke til å se muligheter til å ta inn flere barn gjennom barnehageåret.

Ved søknadsfristens utløp 1. Februar 2008 hadde vi 62 søkere til barnehagene i kommunen.

På vår venteliste i oktober står det nå 3 barn som har søkt etter fristen og 2 barn som ikke ønsker plass før senere.

Kunnskapsdepartementet har utgitt analyse av kostnader i barnehagene i 2007.

Kostnadene pr barn (ikke inklusiv barn med spesielle behov)

0-2 år kr. 175 050,-

3-6 år kr. 87 525,-

Det fremgår også at finansieringen av kostnadene er som følger

Oppholdsbetaling	18,3%
Statstilskudd	47,5%
Kommunal driftsfinansiering	31,9%
Andre offentlige tilskudd	2,3%

Variasjonen i budsjetttrammene for barnehagene skyldes at det er større utgifter knyttet til barn med nedsatt funksjonsevne §13 i barnehageloven, og barn med behov for spesialundervisning i forhold til § 5-7 i opplæringsloven

Det er trukket ut en 50% pedagogisk veileder fra Brekke barnehage som skal ha et veiledningsansvar i forhold til alle barnehagene. Hun samarbeider med seksjonssjef og PPT om å observere og veilede barnehagene i forhold til barn nevnt i kapittelet over.

Kultur

Agendarapporten konkluderte med at Kulturdelen i seksjonen har et meget nøkternt budsjett og Agenda påpekte at de lå noe under de andre kommunene vi sammenlignet oss med.

Nasjonalt mål for kulturskolen er at ca 30% av grunnskolens elever skal ha et tilbud gjennom Kulturskolen. I Hvaler er dekningsgrad for elever med faste tilbud (piano, gitar, fiolin, dans, visuell kunst, rockeverksted) **17%** og dekningsgrad for alle elever som får et tilbud gjennom K-skolen (inkl musikalsk forkurs, ukentlig tilbud) **29,4%**

Til sammenligning har Fredrikstad en dekningsgrad på: **6%**

Kulturskolen i Hvaler har ansatt 2 årsverk for å gi elevene dette tilbudet.

Lønnskostnad pr elev er 6 200 kroner på Hvaler mot 22 000 kroner i Fredrikstad

I år har vi også begynt med kulturaktivitetstilbud på skolene i SFO tid. Dette er et spennende prosjekt der vi knyttet sammen skole og kulturskole på en for oss ny måte.

For å ligge innenfor budsjettrammen tilsvarende i 2009 har vi sett oss nødt til å flytte en del aktiviteter utenfor budsjettrammen for drift. Dette gjelder bl.a. støtte til lag og foreninger. Alternativet for seksjonen er å legge ned aktiviteter som bibliotek og kulturskole og inngå avtaler med Fredrikstad. Det er lovpålagt at vi skal ha et tilbud for våre innbyggere på disse områdene.

4.2 Økonomisk ramme Seksjon Opplæring og kultur

(netto driftsramme i 1.000 kr)	Regn	Bud	Bud	Bud	Bud	Bud
Opplæring og kultur	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vedtatt driftsramme øk.plan 2008-2011		42 500	39 158	39 254	38 298	
Vedtatt driftsramme øk.plan 2009-2012	42 220	42 500	44 500	45 100	47 100	47 500
Ønskede driftstiltak utenfor foreslått ramme, i seksjonssjefens prioriterte rekkefølge:						
1. Vikarmidler til skolene			150			
2. Læremidler for to-delning av 1. trinn høst 09			500			
3. Timerressurser til enkeltelever						
4. Overføringer kultur som tidl var innen rammen			720			
5. Vedlikeholdsarbeid Asmaløy bh			50			
Foreslått investeringsramme øk.plan 2009-2012			4 403	860	735	
Ønskede investeringstiltak utenfor foreslått ramme, i seksjonssjefens prioriterte rekkefølge:						
1. IT oppgradering og satsning for Hvalerskolen			650			
2. Utvidelse av ventilasjonsanlegg u-skolen			550			
3. Rehabilitering av skolebygg			2 490			
4. Tilbygg Floren skole			2 750			
5. Digitale pianoer Kulturskolen			110			
6. Grillhytte Asmaløy bh			160			
Seksjonssjefens prioriterte tiltak om rammen må forbedres med 5%:						

Bemanningen i seksjonen besto i 2008 av 107,7 årsverk fordelt på 131 ansatte. Den pedagogiske veilederen i 0,5 % stilling vil bli organisert under administrasjon fra 2009.

	2006	2007	2008
Administrasjon	1,5	1,5	1,5
PPT			1,0
Ped.veil barnehage			0
Floren skole	20,1	20,1	19,3
Åttekanten skole	18,7	16,7	18,4
Hvaler u. skole	22,7	25,3	20,7
Kultur	4,2	5,2	5,6
Brekke b.h.	10,7	12,9	12,5
Asmaløy b.h.	10,8	13,0	13,0
Hauge b.g.	13,8	17,1	15,6
Totalt årsverk	102,5	111,8	107,7

Rammene som kommunestyret vedtar er bindende for seksjonen og utvalget for kultur og personrettede tjenester (UKPT), mens rammene som UKPT vedtar er bindende for virksomhetene. Innenfor rammene har seksjonen og virksomhetene plikt til å bruke ressursene på en slik måte at det tas størst mulig hensyn til publikum og brukere. Seksjonen og virksomhetene har også selv ansvaret for å gjennomføre reduksjoner i ressursbruken på en måte som er til minst mulig ulempe for brukere og innbyggere, når det er behov for korrektive tiltak som følge av at rammene ikke kan holdes.

I forbindelse med ny gjennomgang av skolenes budsjetter og behov vil det kunne bli justeringer innen seksjonen mellom skoler og administrasjon.

IT satsing i Hvaler skolen

Målsetting vår er at elevene i Hvalerskolen skal være blant de beste i Østfold innen digital kompetanse når de er ferdige med grunnskolen. Elevene skal ha opparbeidet et minimumsnivå av ferdigheter, kunnskap, kreativitet og holdninger innen områdene informasjonsbehandling, kommunikasjon, lagringsstrukturer og bruk av ulike digitale verktøy. Elevene skal være reflekterte og bevisste brukere av digitale hjelpemidler som redskap i alle fag.

Dette setter krav til utstyr og kompetanse. Maskinene er gamle og medfører bl.a. at elevene ikke får vist hva de kan på Nasjonale prøver og under eksamen. Det er alvorlig når utstyret ikke gir elevene mulighet for å vise hva de kan under lovpålagte prøver der resultatene offentliggjøres. Elevene ved Åttekanten skole ble

utsatt for dette i år. Lav hastighet er resultat av dårlig nettforbindelse og gammel maskinvare. Datautstyr er som ferskvare å regne og må skiftes ut med en sekvens på 3-5 år. Det stilles større og større krav til at PCene skal behandle lyd og bilde i undervisningssammenheng.

Kommunen arbeider med å finne løsninger for linjekapasitet og fremføring av fiber til Hvaler. Dette arbeidet vil komme skolene til gode i forhold til kapasitet.

Når det gjelder maskiner og periferutstyr er situasjonen på skolen denne høsten 2008.

	Elevpcer	tynne klienter	Bærbare	tykke klienter	Skrivere	Prosjektorer	Smartborad
Floren	40	12	1	1	2	4	0
Åttekanten	51	13	2	0	3	3	0
Hvaler Ungdomsskole	67	20	3	0	3	11	0
Sum	158	45	6	1	8	18	0

Fredrikstad kommune holder på med å skifte ut sine elev PCer. På samme måte bør alle elevmaskinene i Hvaler skiftes ut og annet utstyr må kjøpes inn. Lærerne bør ha en PC som arbeidsredskap på lik linje med andre ansatte i kommunen. Det stilles krav til at de skal arbeide elektronisk med tilrettelegging av elevenes arbeidsoppgaver, forberedelser og etterarbeid i forhold til undervisningen. Det bør også være prosjektor og Smartboard i alle klasserom. Smartboard er en elektronisk tavle. Våre LUS veiledere har hatt dette i flere år på sin skole og opplever det som et meget godt hjelpemiddel for undervisning i alle fag i en moderne skole. Gjennom bruk av Smartboard kan også skolene hente inn og bruke oppdatert informasjon i undervisningen..

Ønsket situasjon

	Elevpcer	tynne klienter	Bærbare	tykke klienter	Skrivere	Prosjektorer	Smartborad
Floren	60	12	15	1	3	10	8
Åttekanten	70	10	13	0	3	10	7
Hvaler Ungdomsskole	75	13	21	0	3	11	10
Sum	205	35	49	1	9	31	25

Beregnet investering til IT satsning i Hvalerskolen er 1 650 000 kroner. Da er ikke alt utstyr erstattet med nytt utstyr. Vi bruker det som kan brukes av allerede eksisterende utstyr.

4.2.1 Administrasjon opplæring og kultur - ansvar 72000

(netto driftsramme i 1.000 kr)	Regn	Bud	Bud	Bud	Bud	Bud
Adm opplæring og kultur	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vedtatt driftsramme øk.plan 2008-2011		1 031	1 031	1 031	1 031	
Foreslått driftsramme øk.plan 2009-2012 PPT		2584 669	3 487 715			
Ønskede driftstiltak utenfor foreslått ramme, i virksomhetsleders prioriterte rekkefølge:						
Foreslått investeringsramme øk.plan 2009-2012						
Ønskede investeringstiltak utenfor foreslått ramme, i virksomhetsleders prioriterte rekkefølge:						
Virksomhetsleders prioriterte tiltak om rammen må forbedres med 5%:						

Administrasjonen består av sjef for seksjon av Opplæring og kultur i hel stilling, samt av merkantilt personale i 50 % stilling. PPT består av en 100% stilling. Fra januar 2009 vil også pedagogisk veileder for barnehagene ligge under administrasjonen.

4.2.2 Virksomhet Asmaløy barnehage - ansvar 72110

(netto driftsramme i 1.000 kr)	Regn	Bud	Bud	Bud	Bud	Bud
Asmaløy barnehage	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vedtatt driftsramme øk.plan 2008-2011		664	663	663	663	
Foreslått driftsramme øk.plan 2009-2012			188	188	188	188
Ønskede driftstiltak utenfor foreslått ramme, i virksomhetsleders prioriterte rekkefølge: 1. Vedlikeholdsarbeid			50			
Foreslått investeringsramme øk.plan 2009-2012			0			
Ønskede investeringstiltak utenfor foreslått ramme, i virksomhetsleders prioriterte rekkefølge: 1. Grillhytte			160			
Virksomhetsleders prioriterte tiltak om rammen må forbedres med 5%:						

Bemanningen i Virksomheten høsten 2008 består av 13 årsverk fordelt på 15 ansatte. Barnehagen har i dag 4 avdeling med 26 barn under 3 år og 37 barn over 3 år,

Kommentarer til ønskede driftstiltak utenfor rammen:

1. Vedlikeholdsarbeid. Maling/beising av den "gamle" delen av huset som er kostnadsberegnet til 50 000 kroner.

Kommentarer til ønskede investeringstiltak utenfor rammen:

1. Ny grillhytte som erstatning for telt for uteavdelingen. Dette er utslitt og må skiftes ut. En grillhytte kan låses og dette vil forhindre at andre bruker barnehagens oppholdssted som base på kvelds og nattestid. Tilbud er innhentet og vil koste 160 000 kroner.

3.2.3 Virksomhet Brekke barnehage - ansvar 72120

(netto driftsramme i 1.000 kr)	Regn	Bud	Bud	Bud	Bud	Bud
Brekke barnehage	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vedtatt driftsramme øk.plan 2008-2011		1 903	1 902	1 902	1 902	
Foreslått driftsramme øk.plan 2009-2012			865	1 063	1 063	1 063
Ønskede driftstiltak utenfor foreslått ramme, i virksomhetsleders prioriterte rekkefølge:						
Foreslått investeringsramme øk.plan 2009-2012						
Ønskede investeringstiltak utenfor foreslått ramme, i virksomhetsleders prioriterte rekkefølge:						
Virksomhetsleders prioriterte tiltak om rammen må forbedres med 5%:						

Virksomheten har i dag 12,5 årsverk, fordelt på 16 ansatte.

Fra 1.1.09 flyttes ansvaret for en ansatt i 0,5 årsverk bort fra barnehagens budsjett og over til administrasjon.

Frem til 15.8.09 har vi 1 årsverk (fordelt på 2 ansatte) knyttet til barn med nedsatt funksjonsevne. Grunnbemanningen ut fra dagens organisering er på 11 årsverk.

Barnehagen har 3 avdelinger.

Barnehageåret 2008/2009 har vi utvidet barnegruppen på småbarnsavdelingen fra 9 - 14 barn.

Barnehagen har i dag 50 plasser, med 16 barn under 3 år og 34 barn over 3 år.

3.2.4 Virksomhet Hauge barnehage - ansvar 72130

(netto driftsramme i 1.000 kr)	Regn	Bud	Bud	Bud	Bud	Bud
Hauge barnehage	2007	2008	2009	2010	2011	2012

Vedtatt driftsramme øk.plan 2008-2011		1 710	1 710	1 710	1 710
Foreslått driftsramme øk.plan 2009-2012			1 063	1 063	1 063
Ønskede driftstiltak utenfor foreslått ramme, i virksomhetsleders prioriterte rekkefølge:		0			
Foreslått investeringsramme øk.plan 2009-2012					
Ønskede investeringstiltak utenfor foreslått ramme, i virksomhetsleders prioriterte rekkefølge:		0			
Virksomhetsleders prioriterte tiltak om rammen må forbedres med 5%:					

Bemanningen i Virksomheten høsten 2008 består av 15,60 årsverk fordelt på 19 ansatte. Grunnbemanningen utgjør 14 årsverk og 1.6 årsverk er i.h.t spesialpedagogisk hjelp ved enkelt vedtak.

Barnehagen har i dag 4,5 avdeling med 19 barn under 3 år og 48 barn over 3 år, og dette utgjør 82,8 plasser.

3.2.5 Virksomhet Hvaler ungdomsskole - ansvar 72210

(netto driftsramme i 1.000 kr)	Regn	Bud	Bud	Bud	Bud	Bud
Hvaler ungdomsskole	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vedtatt driftsramme øk.plan 2008-2011		12 634	12 634	12 634	12 634	
Foreslått driftsramme øk.plan 2009-2012			13 300	13 300	13 300	13 300
Ønskede driftstiltak utenfor foreslått ramme, i virksomhetsleders prioriterte rekkefølge:						
Foreslått investeringsramme øk.plan 2009-2012			360			
Ønskede investeringstiltak utenfor foreslått ramme, i virksomhetsleders prioriterte rekkefølge:						
1. Utvidelse av ventilasjonsanlegget i A-bygget			550			
2. Rehabilitering av skolebygg m bla utskifting av vinduer, låskasser og maling.			650			
Virksomhetsleders prioriterte tiltak om rammen må forbedres med 5%:						

Bemanningen i virksomheten besto i høsten 2008 av 20,69 årsverk fordelt på 24 ansatte.

Hovedårsaken til økning i rammen er svikt i refusjonsinntekter. Endringen i budsjetterte inntekter for elever ved HVU som har annen hjemstedskommune enn Hvaler blir på 985 000 kroner.

Kommentarer til ønskede investeringstiltak innenfor rammen:

1. Foreslått investeringsramme gjelder oppgradering av ikt-utstyr ved ungdomsskolen med 360 000 kroner.

Kommentarer til ønskede investeringstiltak utenfor rammen:

1. Oppgradering eller utskifting av ventilasjonsanlegg ved skolen. Ventilasjonsanlegget ved skolen er 21 år gammelt. Det har tidligere vært oppgradert innen de tekniske begrensningene anlegget setter (kapasitet, effektbegrensninger, kanalvolumer etc). Måling av inneklimate i undervisningsrommene viser resultater opp mot (og i kortere perioder over) gjeldende maksgrenser. Det er grunn til å tro at anlegget i løpet av relativt kort tid bør oppgraderes i den grad det er mulig, evt. skiftes ut. Tiltaket er kostnadsberegnet til 550 000 kroner.
2. Rehabilitering av skolebygg med skifting av vinduer, skifting av låskasser for innvendige dører, utvendig og innvendig maling på områder som ikke er blitt malt på 21 år. Tiltaket er kostnadsberegnet til 650 000 kroner.

4.2.6 Virksomhet Floren skole - ansvar 72220

(netto driftsramme i 1.000 kr)	Regn	Bud	Bud	Bud	Bud	Bud
Floren skole	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vedtatt driftsramme øk.plan 2008-2011		9 639	9 639	9 639	9 639	
Foreslått driftsramme øk.plan 2009-2012			10 732	10 732	10 732	10 732
Ønskede driftstiltak utenfor foreslått ramme, i virksomhetsleders prioriterte rekkefølge: 1. Lærermidler for to-deling av 1 trinn høst 2009 2. Timerressurser til enkeltelever			500			
Foreslått investeringsramme øk.plan 2009-2012			320			
Ønskede investeringstiltak utenfor foreslått ramme, i virksomhetsleders prioriterte rekkefølge: 1. Fullført rehabilitering av skolebygg 2. Tilbygg 100 m2 for basisgruppe			870 2 750			
Virksomhetsleders prioriterte tiltak om rammen må forbedres med 5%:						

Bemanningen i virksomheten besto i høst 2008 av 19,27 årsverk fordelt på 24 personer.

Floren skole skal dekke *driftsbehov, investeringer, og nye behov* (utover nåværende drift).

- Økningen i dagens budsjetterammer er hovedsaklig knyttet til lønnsvekst. Lærerlønn er nominelt redusert, annen lønn øker. Det er ikke lagt inn noe til vikar eller overtid.
- Driftsmidler utenom lønn er i stor grad bundet og med få endringer fra forrige runde, de 'frie' midlene beløper seg totalt til kun 543 000 kroner. Fritt skolemateriell er redusert med 80 000 kroner (lærebøker).
- Egenandeler i sfo er budsjettet som i fjor. Det forutsettes en prisøkning, men antallet potensielle brukere er redusert.
- Refusjon for full oppfølging til enkeltelev i henhold til garanti fra annen kommune, finansierer deler av økt lønnsmasse. Ellers er det ikke gjort endringer i stillingsomfanget etter nedbemanning våren 2008

Kommentarer til ønskede driftstiltak utenfor rammen:

1. Lærermidler for to-deling av 1 trinn høst 2009.
2. Timerressurser til enkeltelever

Kommentarer til ønskede investeringstiltak innenfor rammen:

1. Investeringstiltakene innenfor foreslått ramme gjelder oppgradering av ikt-utstyr for elevene med 320 000 kroner.

Brannteknisk oppgradering av Floren skole ligger inne i forslag til investeringsbudsjett for 2009 med 1 125 000 kroner. De mest kostnadskrevende tiltakene er detektering og oppkobling av brannalarmanlegg i gymbygget, samt bytte av en del dører og vinduer. Det er virksomhet vann, avløp og eiendom som har ansvaret med oppfølging av brannteknisk oppgradering av skolebygg

Kommentarer til ønskede investeringstiltak utenfor rammen:

1. Rehabilitering av skolebygg. Utskifting av vinduer med solskjerming, nytt varemottak, stålport under glasstak, ombygging av gammelt toalett til grupperom, nye gjerder, lydvegg mellom sløyt/kunst, sponavsug og maling av gymsalbygg. Tiltaket er kostnadsberegnet til 870 000 kroner inkl mva.
2. Tilbygg for basisgruppe. Høsten 2009 er det behov for plass til 9 basisgrupper ved skolen. Dagens romprogram gir ikke plass til alle. Det er bedt om vurdering (tekn.) av kostnader ved ombygging/inredning av lokaler i gymbygget med tanke på tilpasning til nytt formål som 1) undervisningsrom eller 2) SFO-base. Men arealene er i utgangspunktet dårlig egnet til begge formål. Et bedre alternativ er å utvide skolebygningen med nødvendige arealer/baserom, finansiert innenfor regjeringens rentefrie låneordning (statsbud). Tiltaket er kostnadsberegnet til 2 750 kroner inkl mva.

4.2.7 Virksomhet Åttekanten skole - ansvar 72230

(netto driftsramme i 1.000 kr)	Regn	Bud	Bud	Bud	Bud	Bud
Åttekanten skole	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vedtatt driftsramme øk.plan 2008-2011		9 192	9 192	9 192	9 192	
Foreslått driftsramme øk.plan 2009-2012			9 950	9 950	9 950	9 950
Ønskede driftstiltak utenfor foreslått ramme, i virksomhetsleders prioriterte rekkefølge:						
Foreslått investeringsramme øk.plan 2009-2012			320			
Ønskede investeringstiltak utenfor foreslått ramme, i virksomhetsleders prioriterte rekkefølge: 1. Fullført rehabilitering av skolebygg			970			

Bemanningen i virksomheten besto høsten 2008 av 18,37 årsverk fordelt på 22 ansatte.

Grunnen til økning i ramma fra 2008 er økte lønnskostnader og økte driftsutgifter. Skolen har redusert i forhold til lære bøker, strøm utgifter, skyss utgifter og fjernet gratis frukt til elever

Åttekanten skole har 161 elever og en bemanning på har følgende bemanning:

36% av pedagoghjemplene går i høst til aldersnedslag. Høsten 2009 vil 48% gå til aldersnedslag.

Aldersnedslag er et seniortiltak som gir lærere rett til å få redusert årsrammen for undervisning med inntil 5,8% eller 12,5% fra skoleårets begynnelse det kalenderåret de fyller hhv 55 og 60 år. Disse lærerne har mindre undervisning med full lønn og skolene må derfor dekke opp elevenes timer med andre lærere.

Pedagog	11,95
Administrasjon	1,20
Assistent skole	2,83
SFO	1,89
Merkantil	0,50

Kommentarer til ønskede investeringstiltak innenfor rammen:

1. Foreslått investeringsramme gjelder ikt-oppgradering med 320 000 kroner.

Brannteknisk oppgradering av Åttekanten skole ligger inne i forslag til investeringsbudsjett for 2009 med 1 875 000 kroner. De mest kostnadskrevede tiltakene er nytt brannalarmanlegg i hovedbygg, samt at en rekke dører og vinduer må skiftes ut. Det er virksomhet vann, avløp og eiendom som har ansvaret for oppfølging av brannteknisk oppgradering av skolebygg.

Kommentarer til ønskede investeringstiltak utenfor rammen:

1. Rehabilitering av skolebygg. Tiltaket gjelder rehabilitering av 11 toalettrom, utskifting av samtlige vinduer rundt 4-kanten, utvidet takutstikk og drenering rundt 4-kanten, utvendig maling av paviljongen, utvendig maling av Åttekanten, helsesøsterrom, mørkerom, oppussing av 2 trappeganger i 4-kanten, nytt belegg i gymsalen og klatresperre for taket til mellombygget. Tiltaket er kostnadsberegnet til 970 000 kroner.

4.2.8 Virksomhet Kultur - ansvar 72800

(netto driftsramme i 1.000 kr)	Regn	Bud	Bud	Bud	Bud	Bud
--------------------------------	------	-----	-----	-----	-----	-----

Kultur	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vedtatt driftsramme øk.plan 2008-2011		4 176	4 176	4 176	4 176	
Foreslått driftsramme øk.plan 2009-2012			4 200	4 200	4 200	4 200
Ønskede driftstiltak utenfor foreslått ramme, i virksomhetsleders prioriterte rekkefølge:						
1. Organisasjonene i kommunen og Østfoldmuseet Har tidligere vært innenfor ramma			570			
2. Overføring til Opplev Fredrikstad Har tidligere vært innenfor ramma			150			
3. Kulturminner og verneplaner.			250			
4. Gamle Sjømerker, varder og seilingsmerker.			50			
5. Ferietilbud for ungdom.			50			
6. Festivaler og arrangementer.			100			
7. Kulturtilbud for funksjonshemmede.			50			
Foreslått investeringsramme øk.plan 2009-2012			763			
Ønskede investeringstiltak utenfor foreslått ramme, i virksomhetsleders prioriterte rekkefølge:						
1) Digitale pianoer, kulturskolen			110			
Virksomhetsleders prioriterte tiltak om rammen må forbedres med 5%:						

Bemanningen i virksomheten for 2008 er 5,2 årsverk fordelt på 15 ansatte.

Forslag til budsjett for 2009 får en del konsekvenser for vår virksomhet. Man har prioritert å beholde bemanningen for å kunne yte et visst kulturtilbud for innbyggerne. Dette medfører ingen støtte til organisasjoner i kommunen. Avtale med Østfoldmuseet opphører (Brudd på vedtak i UKPT) Alle avdelinger ligger på kant med lovverk når det gjelder forutsigbarhet i forholdet til organisasjonene. (Kulturloven)

Kommentarer til ønskede driftstiltak utenfor rammen:

- Tilskudd/overføringer til frivillige organisasjoner i kommunen som tidligere var innen rammen. Kulturloven sier at kommunen skal opptre forutsigbart ovenfor det frivillige organisasjonene og de institusjonelle kulturorganisasjonene (Østfoldmuseet). Den rollen kan man ikke si at kommunen ivaretar når overføringer til driftstilskudd og "faste" kulturorganisasjoner uteblir. Kulturloven er derimot ikke presis på hvilket nivå den enkelte kommune skal ha på slike overføringer.

Østfoldmuseet	220 000	vedtak i UKPT høst 2007
Idretten	250 000	Avtale sagt opp
Korpset	50 000	Vedtatt satsing i fjor
Kunstprosjekt- Røsshue	50 000	Siste året i StenKunstHvaler
- Tilskudd – Opplev Fredrikstad på 150 000 kroner som for øvrig er avtalefestet. Hvis det ikke bevilges penger til dette formålet kan kommunen komme i en situasjon hvor vi igjen ikke blir presentert på messer og i offisiell Østfoldsammenheng.
- Kulturminner/verneplaner, 250 000 kroner, det er Kulturminneår i 2009.
- Prosjekt gamle sjømerker, 50 000 kroner for opprusting og presentasjon.
- Ferieklubb for ungdom, 50 000 kroner som er en del av rusplan.
- Kulturtilbud til funksjonshemmede med 50 000 kroner. Det er og har vært et ønske fra rådet fro funksjonshemmede om etablering av kulturtilbud for funksjonshemmede.
- Festivaler-arrangementer, 100 000 kroner for Havnefestival og Brottet. Virksomhet kultur ønsker å kunne ha noen midler for å stimulere særlig næringslivet i Hvaler til å satse på fellesarrangementer. En "Havnefestival" trengs for å profilere kommunen som et aktivt og hyggelig sted. Det er signaler som tyder på at næringslivet ønsker å gå sammen med bakgrunn i den positiviteten dramaserien "Hvaler" har skapt. Kommunen bør være med i denne positiviteten. Hvis kommunen bidrar med midler, vil det være lettere for andre å bidra.

Kommentarer til ønskede investeringstiltak innenfor rammen:

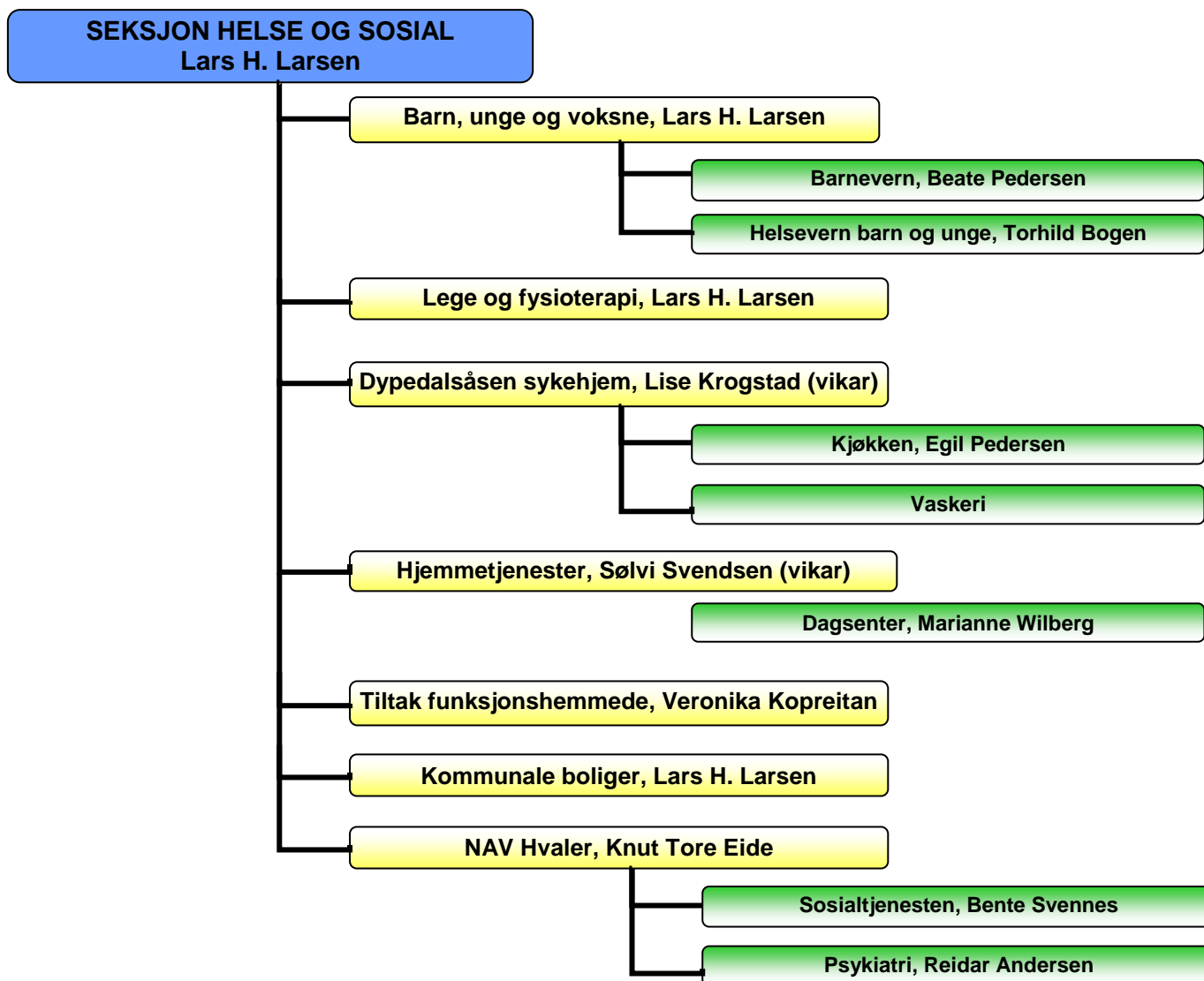
- Investeringsrammen består av tiltakene utvikling og brannsikring av Kornmagasinet med 453 000 kroner, ferdigstillelse Bygdeboka med 160 000 kroner og nye bord og stoler til Hvalerhallen med 150 000 kroner.

Kommentarer til ønskede investeringstiltak utenfor rammen:

1. Kulturskolen ønsker å kjøpe digitale pianoer til øvingsrom og rockeverksted, tiltaket er beregnet til å koste 110 000 kroner.

5 Seksjon helse og sosial

Seksjon helse og sosial består av følgende virksomheter og avdelinger, med respektive ledere:

5.1 Hovedendringer fra 2008 til 2009

Kommunestyret fastsatte i møte 10.12.2008 i sak 86/08, at seksjonsrammen for Helse og sosial for budsjettåret 2009 skal være **61 400 000 kroner**. Dette er en økning på 6 200 000 kroner fra 2008. Økning i ramma fra 2008 til 2009, skyldes at et hittil øremerket tilskudd nå legges i ramma. Resterende økninger blir "spist" opp av store utgifter som lønnsøkning, overheng fra fjorårets lønnsøkning og 4 % økning i pensjonsutgifter.

Med disse utfordrende utgifter må seksjonen redusere driftsbudsjett med til sammen kr 2 950 000.- med lønnsutgifter på dagens nivå og med et driftsbudsjett på nivå med 2008. Dette gjøres gjennom tiltak beskrevet under hver virksomhet. Alle tiltak er innarbeidet og må gjennomføres for at seksjonens skal levere budsjett innenfor tildelt økonomisk ramme.

- Virksomhet Lege og fysioterapi. 300 000 kroner. Må gjennomføres gjennom forhandlinger med fastlegene og Fredrikstad kommune. Det er usikkert om tiltaket er realistisk. Dersom tiltaket blir gjennomført vil det være innenfor lovens rammer.
- Virksomhet Dypedalåsen sykehjem. 1 300 000 kroner. Virksomheten leverer et budsjett som må redusere bemanningen med 3,3 årsverk. Trolig kan dette gjennomføres uten oppsigelser. Sykehjemmet vil ikke kunne gi individuelle tilpassede tjenester og sykehjemmet vil ha utfordringer med å levere tjenester innenfor lovens grenser.

- Virksomhet Hjemmetjenester. 600 000 kroner. Virksomheten reduserer med et årsverk og legger ned dagsenter for eldre og funksjonshemmede på Dypedalåsen. Ved å stenge dagsenteret vil behov for tjenester i hjemmesykepleien øke betraktelig. Når det samtidig er nødvendig med reduksjon i bemanningen vil hjemmetjenesten ikke kunne oppfylle vedtatte standarder for pleie og omsorgstjenester og vil ikke kunne levere tjenester innenfor lovens grenser.
- Virksomhet Tiltak for funksjonshemmede. 500 000 kroner. Det er innarbeidet en nedbemanning med to årsverk i tillegg til at dagsentertilbudet på Hvaler arbeidssenter vil bli vurdert avsluttet. Tjenester til psykisk utviklingshemmede vil ikke kunne gis innenfor lovens grenser.
- Virksomhet NAV. 250 000 kroner. Virksomheten reduserer bemanningen og tilbyr ulønnet permisjon til ansatte. Kvaliteten på tjenester fra NAV (sosial- og psykiatritjenester) vil bli redusert, men kan leveres innenfor lovens grenser.

Seksjon Helse og sosial har svært få ressurser til ledelse. Seksjonen har flere virksomheter og avdelinger som seksjonssjefen har daglig driftsansvar for. I tillegg er det tre store virksomheter i pleie og omsorg som har store utfordringer både innenfor ledelse og tjenester. Disse virksomhetene har et stort behov for å styrke ledelsen. Seksjonssjefen vil prioritere arbeidet med ledelse i 2009.

5.2 Økonomisk ramme Seksjon Helse og sosial.

(netto driftsramme i 1.000 kr)	Regn	Bud	Bud	Bud	Bud	Bud
Seksjon Helse og sosial	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vedtatt driftsramme øk.plan 2008-2011	53 100	54 000	54 599	54 911	56 546	
Vedtatt driftsramme øk.plan 2009-2012			61 400	62 000	63 700	65 000
Ønskede driftstiltak utenfor foreslått ramme, i virksomhetsleders prioriterte rekkefølge:						
1. Opprettholde drift ved hjemmetjenestene på dagens nivå. Det er i budsjett for 2009 innarbeidet nedbemanning med en stilling. Kr 150 000.-			150			
2. Opprettholde drift av TFF på dagens nivå ved å beholde innarbeidet reduksjon på 2 stillinger. Kr 800 000.-			800			
3. Opprettholde driften ved sykehjemmet på dagens nivå. Det er i budsjett 2009 gjennomført nedbemanning med 3,3 årsverk. Kr 1 300 000.-			1 300			
4. Opprettholde dagens drift og sette inn allerede driftsreduksjon på kr. 300 000.- i virksomhet Lege og fysioterapi.			300			
5. Stilling som virksomhetsleder for virksomhetene hvor seksjonssjefen har daglig driftsansvar kr. 630 000.-.			630			
6. Opprettholde dagens drift ved NAV Hvaler ved å tilføre virksomheten midler som er innarbeidet som tiltak i budsjett 2009. Kr 250 000.-			250			
Foreslått investeringsramme øk.plan 2009-2012		2 000	150	14 000		
Ønskede investeringstiltak utenfor foreslått ramme, i virksomhetsleders prioriterte rekkefølge:						
Virksomhetsleders prioriterte tiltak om rammen må forbedres med 5%:						

Bemanningen i seksjonen besto i 2008 av 84,8 årsverk fordelt på 125 ansatte. Dette foreslås redusert med 6,3 årsverk for å kunne holde de økonomiske rammene.

Rammene som kommunestyret vedtar er bindende for seksjonen og utvalget for kultur og personrettede tjenester (UKPT), mens rammene som UKPT vedtar er bindende for virksomhetene. Innenfor rammene har seksjonen og virksomhetene plikt til å bruke ressursene på en slik måte at det tas størst mulig hensyn til publikum og brukere. Seksjonen og virksomhetene har også selv ansvaret for å gjennomføre reduksjoner i ressursbruken på en måte som er til minst mulig ulempe for brukere og innbyggere, når det er behov for korrektive tiltak som følge av at rammene ikke kan holdes.

Øvrige kommentarer til budsjettet vil beskrives under den enkelte virksomhet.

5.2.1 Administrasjon Helse og sosial - ansvar 73000

(netto driftsramme i 1.000 kr)	Regn 2007	Bud 2008	Bud 2009	Bud 2010	Bud 2011	Bud 2012
Vedtatt driftsramme øk.plan 2008-2011	1 243	1 243	1 243	1 243	1 243	
Foreslått driftsramme øk.plan 2009-2012			-64	-64	-64	-64
Ønskede driftstiltak utenfor foreslått ramme, i virksomhetsleders prioriterte rekkefølge: 1. Stilling som virksomhetsleder for virksomhetene hvor seksjonssjefen har daglig driftsansvar 630 000 kroner.			630			
Foreslått investeringsramme øk.plan 2009-2012						
Ønskede investeringstiltak utenfor foreslått ramme, i virksomhetsleders prioriterte rekkefølge:						
Virksomhetsleders prioriterte tiltak om rammen må forbedres med 5%: 8. Ingen forslag						

Administrasjonen i Helse og sosial består seksjonssjefen og en konsulent i 100 % stilling. Konsulenten utfører administrative oppgaver for alle virksomhetene som f.eks. postføring, arkiv, fakturering av alt fra mat til opphold på institusjon, administrasjon av kommunens husleier, timelister for PLO virksomhetene, sentralbord og mye annet. Seksjonen har bare en konsulentstilling.

Seksjonssjefen er virksomhetsleder for Barn, unge og voksne, virksomhet lege og fysioterapi og virksomhet kommunale boliger i tillegg til å lede seksjonen og være avdelingsleder for avdeling helsevern barn og unge.

Bakgrunn for overnevnte avsnitt er forslag til driftstiltak utenfor rammen. Seksjonen har et stort behov for å styrke ledelse og foreslår at det opprettes en stilling som virksomhetsleder som kan ha ansvar for de virksomheter som ikke har virksomhetsleder i dag.

Som nevnt under virksomhet Tiltak for funksjonshemmede er tilskudd flyttet fra ansvar 73500 til 73000.

Dette påvirker de økonomiske rammene på begge virksomheter og forklarer den store avvik på administrasjonens ramme.

5.2.2 Virksomhet Barn, unge og voksne - ansvar 73100

(netto driftsramme i 1.000 kr)	Regn 2007	Bud 2008	Bud 2009	Bud 2010	Bud 2011	Bud 2012
Barn, unge og voksne						
Vedtatt driftsramme øk.plan 2008-2011		5 888	5 888	5 888	5 888	
Foreslått driftsramme øk.plan 2009-2012			6 319	6 319	6 319	6 319
Ønskede driftstiltak utenfor foreslått ramme, i virksomhetsleders prioriterte rekkefølge:						
Foreslått investeringsramme øk.plan 2009-2012						
Ønskede investeringstiltak utenfor foreslått ramme, i virksomhetsleders prioriterte rekkefølge:						
Virksomhetsleders prioriterte tiltak om rammen må forbedres med 5%:						

Virksomheten består av barnevern, helsevern barn og unge. Det er seksjonssjefen som er virksomhetsleder for virksomheten.

Virksomheten har 4,55 årsverk fordelt på 6 ansatte.

Det er foretatt betydelige innstramninger i driftsbudsjettet for virksomheten sammenlignet med 2008 budsjett. På tross av dette øker budsjettrammen. Forklaringen på denne økning er økte utgifter på nødvendige tiltak innenfor barnevernet.

5.2.3 Virksomhet Lege og fysioterapi - ansvar 73200

(netto driftsramme i 1.000 kr)	Regn	Bud	Bud	Bud	Bud	Bud
Lege og fysioterapi	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vedtatt driftsramme øk.plan 2008-2011	5 789	5 658	5 658	5 658	5 658	
Foreslått driftsramme øk.plan 2009-2012			5 753	5 753	5 753	5 753
Ønskede driftstiltak utenfor foreslått ramme, i virksomhetsleders prioriterte rekkefølge: 1. Opprettholde dagens drift og sette inn allerede driftsreduksjon på kr. 300 000.- i virksomhet Lege og fysioterapi.			300			
Foreslått investeringsramme øk.plan 2009-2012						
Ønskede investeringstiltak utenfor foreslått ramme, i virksomhetsleders prioriterte rekkefølge:						
Virksomhetsleders prioriterte tiltak om rammen må forbedres med 5%: 1. En reduksjon på 5 % av budsjett 2009 tilsvarer ca 280 000.-. Det vil ikke kunne gjennomføres uten å redusere antall fastleger til 2.			280			

Bemanningen i virksomheten besto i 2008 av 2,8 årsverk til legesekretærer, 1 årsverk til turnuslege og 0,62 årsverk til kommunal legearbeid. Kommunen har 3 fastleger. Det er seksjonssjefen som er virksomhetsleder for virksomheten.

I budsjettammen på 5 753 000 kroner ligger det allerede en reduksjon i drift tilsvarende 300 000 kroner.

Kommentarer til ønskede driftstiltak utenfor rammen:

1. Opprettholde dagens drift.

Virksomhet Legesenter, legetjenester er den virksomhet som ut i fra AGENDA rapporten her størst potensial for nedskjæringer. Vi bruker mye ressurser på helsetjenester i Hvaler kommune sammenlignet med andre sammenlignbare kommuner. Dette kan forklares med at Hvaler kommune har store utfordringer med drift av egen legevakt. Dette er løst ved en felles legevaktordning med Fredrikstad kommune. Denne ordning er nødvendig, men kostbar for kommunen sammenlignet med å drive egen legevaktordning. Dessuten har vi inngått avtale med Fredrikstad kommune om samarbeid med miljørettet helsevern. Dette er også en nødvendig avtale, men også kostbar for kommunen. I tillegg er det meste av driften på legetjenester bundet opp i fastlegeavtaler hvor det er lite eller ingen mulighet å redusere drift. Med dette som bakgrunn blir det vanskelig å redusere drift av legetjenester ned på samme nivå som AGENDA rapporten viser er mulig. Det foreslår likevel at Virksomhet legesenter må bidra med 300 000 kroner.- i redusert drift 2009. Dette må gjennomføres ved forhandling av avtaler med fastlegene og Fredrikstad kommune. På nåværende tidspunkt er det vanskelig for virksomhetsleder å forutsi hvordan dette vil påvirke kvaliteten på tjenestene.

5.2.4 Virksomhet Dypedalåsen sykehjem - ansvar 73300

(netto driftsramme i 1.000 kr)	Regn	Bud	Bud	Bud	Bud	Bud
Dypedalåsen sykehjem	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vedtatt driftsramme øk.plan 2008-2011	14 210	15 054	14 454	14 454	14 454	
Foreslått driftsramme øk.plan 2009-2012			16 706	16 706	16 706	16 706
Ønskede driftstiltak utenfor foreslått ramme, i virksomhetsleders prioriterte rekkefølge: 1. Opprettholde driften ved sykehjemmet på dagens nivå. Det er i budsjett 2009 gjennomført nedbemanning med 3,3 årsverk. Kr 1 300 000.-			1 300			
Foreslått investeringsramme øk.plan 2009-2012		2 000	150			
Ønskede investeringstiltak utenfor foreslått ramme, i virksomhetsleders prioriterte rekkefølge:						
Virksomhetsleders prioriterte tiltak om rammen må forbedres med 5%:						

Bemanningen i 2008 er på 29,24 årsverk og det er 49 ansatte på sykehjemmet. Det er i budsjett for 2009 innarbeidet nedbemanning med 3,3 årsverk.

Grunnbemanningen på sykehjemmet er ganske lik sammenlignbare virksomheter og kommuner. Den er relativt lav og gir lite rom for annet enn å dekke beboernes grunnleggende behov. De sosiale behovene, som å ta med seg en eller flere beboere ut en tur for å få frisk luft, snakke med, lese med, synge og spille med, blir det lite tid til. Stort sett får beboerne mat, medisiner og stell og pleie. De ansatte beskriver en hektisk hverdag og spesielt er det lav bemanning på dagtid i helgene.

Kommentarer til ønskede driftstiltak utenfor rammen:

1. Når vi nå foreslår å nedbemanne med 3.3 årsverk, vil det helt klart gå utover kvaliteten på de tjenestene som gis til beboerne. Vi henviser da spesielt til Hvaler kommunes standarder for pleie- og omsorgstjenester, som jo er et kommunestyrevedtak. Disse standardene tar konkret utgangspunkt i kvalitetsforskriften av 01.03.03. Spesielt vil vi trekke fram punktet om å "Følge en normal døgnrytme og unngå uønsket og unødvendig sengeopphold". Her står det at "Alle brukere skal ha mulighet til å komme ut av sengen senest kl. 10.30 på morgenen og selv velge når han/hun vil legge seg om kvelden".

Med en redusert grunnbemanning vil vi ikke ha mulighet til å innfri denne standarden og flere beboere må regne med å komme senere opp om morgenen og ikke selv ha mulighet til å velge når de vil stå opp og legge seg om kvelden. De vil måtte starte tidligere med å legge beboerne om kvelden.

Med et relativt høyt sykefravær på sykehjemmet, vil dette føre til ytterligere stress og en tyngre hverdag for de ansatte. Det å gjøre en kvalitativt dårligere jobb enn de ønsker å utføre, har en negativ effekt for alle og kan sterkt påvirke sykefraværet i negativ retning. Vi har et sterkt fokus på å få redusert sykefraværet om dagen, så dette vil klart ødelegge dette arbeidet. For å klare å redusere sykefraværet og for å beholde ansatte på jobb uten at de sliter seg ut, må vi minimum opprettholde dagens grunnbemanning.

Kommentarer til ønskede investeringstiltak innenfor rammen:

1. Dagens stekeovn og komfyr begynner å bli moden for utskifting og man har vurdert at det mest hensiktsmessige vil være å investere i en kombidamper med gass og komfyr. Samlet investeringskostnad vil ligge på ca 150 000 kroner inkl mva med gasstank og montering.

Det er et stort behov for flere sykehjemsplasser (16 plasser). Det er satt av 2 mill kroner i 2008 og 16 mill kroner i 2009 i vedtatt økonomiplan for 2008-2011. Det henvises til kommunedelsplanen for Pleie- og omsorgstjenester 2008 – 2020, Hvaler kommune for nærmere forklaring.

Branntilsyn har avdekket behov for flere omfattende brannsikringstiltak ved sykehjemmet. I forslaget til investeringsbudsjett ligger dette tiltaket inne i 2009 med 5,6 mill kroner. Det er virksomhet vann, avløp og eiendom som har ansvaret for oppfølging av brannteknisk oppgradering av sykehjemmet.

5.2.5 Virksomhet Hjemmetjenester - ansvar 73400

(netto driftsramme i 1.000 kr)	Regn	Bud	Bud	Bud	Bud	Bud
Hjemmetjenester	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vedtatt driftsramme øk.plan 2008-2011	12 733	12 685	12 685	12 685	12 685	
Foreslått driftsramme øk.plan 2009-2012			14 284	14 284	14 284	14 284
Ønskede driftstiltak utenfor foreslått ramme, i virksomhetsleders prioriterte rekkefølge:						
1. Opprettholde drift med dagsenter på dagens nivå. Driftsmidler til dagsenter er ikke i foreslått budsjett. Kr. 450 000.-			450			
2. Opprettholde drift ved hjemmetjenestene på dagens nivå. Det er i budsjett for 2009 innarbeidet nedbemanning med en stilling. Kr 400 000.-			400			
Foreslått investeringsramme øk.plan 2009-2012						
Ønskede investeringstiltak utenfor foreslått ramme, i virksomhetsleders prioriterte rekkefølge:						
Virksomhetsleders prioriterte tiltak om rammen må forbedres med 5%:			680			

1. 5 % av budsjettet til hjemmetjenesten tilsvarer ca kr 680 000.- og tilsvarer nedbemanning med 1,5 årsverk.			
---	--	--	--

Bemanningen i 2008 er på 19,5 årsverk og det er 30 ansatte i hjemmetjenesten.

Det er i budsjett for 2009 innarbeidet nedbemanning med 1,0 årsverk og avvikling av Dagsenter for eldre og funksjonshemmede på Dypedalåsen.

Kommentarer til ønskede driftstiltak utenfor rammen:

1. Reduksjon i 100 % stilling i hjemmetjenesten - konsekvenser:

Pr i dag server hjemmetjenesten alle **hjelpemidler** som skal til og fra hjem. Dvs: Saksbehandling, behandling av søknader, utprøving av hjelpemidler, montering av hjelpemidler (montering av syns/hørselshjelpemidler er tjenester vi tidligere har kjøpt, nå monteres de av hjemmetjenesten). Oppdatering fra hjelpemiddelsentralen med kurs og veiledning. Dette er en tjeneste som øker i vekst sett i sammenheng med økning i befolkningen, og ikke minst økning av alle sommerbrukere vi server. Arbeidsmiljøloven stiller strenge krav til at det skal foreligge nødvendige hjelpemidler i hjemmene der det mottas tjenester av hjemmetjenesten. Pr i dag brukes kun ca 30 % stilling i hjemmetjenesten til dette. Dette må reduseres ytterligere. Dvs at saksbehandlingen på slike tjenester blir lengre. Brukere av tjenesten må vente lenger på nødvendige hjelpemidler, og Forvaltningsloven kan ikke gjennomføres ut i fra gjeldene krav. Det blir vanskeligere å få folk til å jobbe med så få ressurser. Standarden for Hvaler kommune sier at der det er mulig skal det tilrettelegges for ivaretagelse av egenomsorg ved hjelp av tekniske hjelpemidler.

Med dagens nattevakt tjeneste i hjemmesykepleien og reduksjon av tjenester på dag- og kveldstid vil ikke flere enn 1-2 som trenger bistandsbehov tidlig på morgenen for å komme på skole/arbeid/legetimer kunne motta hjelp. (mot 5-6 stykker i dag)

Det vil bli avvik fra **Hvaler kommunes standard:**

- Brukere må legge seg om kvelden tidligere enn standarden kl 20.00. Ca kl 1800-1900 må de første som skal ha hjelp legges.
- Det vil bli lengre ventetid på toalettbesøk enn i dag. Noen må vente 1-2 timer for å komme på toalettet .
- Det vil ikke bli tilbud om dusj oftere enn hver 14. dag mot en gang i uken i dag.
- Noen morgenstell må gjennomføres etter kl 1200 på formiddagen. Standarden sier at alle skal ha muligheten til å komme ut av senga ca kl 10.30.
- Varm mat hver ukedag lar seg ikke gjennomføre. Noen dager må brukerne spise tørrmat til middag. Tørrmaten blir da smurt til frokost, og oppbevart i kjøleskap til middag. Slik at bruker kan selv hente seg mat. Hvaler kommunes standard sier at alle skal ha mulighet til varm mat daglig.
- Følge/transport til tannbehandling og lege lar seg vanskeligere gjennomføre. Dette må familie/pårørende i større grad overta.
- Oppfølging av brukere som ønsker å avslutte livet hjemme vil bli vanskeligere å gjennomføre. Flere av disse brukerne må på institusjon da vi ikke klarer trygge situasjonen hjemme for brukerne og pårørende. Standarden for Hvaler kommune sier at brukere skal i samråd med sine pårørende selv få velge hvor de ønsker å avslutte sitt liv.

Hjemmesykepleien kjører og hente pasienter som har fått innvilget dagopphold på Dybedalsåsen eldresenter. Dette er ressurskrevende med hensyn til tid, og vil bli en ikke prioritert tjeneste med reduksjon i bemanningen.

5.2.6 Virksomhet Tiltak for funksjonshemmede - ansvar 73500

(netto driftsramme i 1.000 kr)	Regn	Bud	Bud	Bud	Bud	Bud
Tiltak funksjonshemmede	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vedtatt driftsramme øk.plan 2008-2011	9 484	11 020	10 420	10 420	10 420	
Foreslått driftsramme øk.plan 2009-2012			13 083	13 083	13 083	13 083
Ønskede driftstiltak utenfor foreslått ramme, i virksomhetsleders prioriterte rekkefølge: 1. Opprettholde drift av TFF på dagens nivå ved å beholde innarbeidet reduksjon på 2 stillinger. Kr 800 000.-			800			
Foreslått investeringsramme øk.plan 2009-2012						

Ønskede investeringstiltak utenfor foreslått ramme, i virksomhetsleders prioriterte rekkefølge:			
Virksomhetsleders prioriterte tiltak om rammen må forbedres med 5%: 1. Reduksjon på ytterligere 5 % tilsvarer ca kr 650 000.-. Dette kan bare gjennomføres ved reduksjon i 1,5 stilling.			

Det er per dags dato 18,2 årsverk tilknyttet Tiltak for Funksjonshemmede. Det er fordelt på 24 fast ansatte og ca. 10 vikarer.

Den store økningen i budsjetttramma for 2009 kan forklares med at blant annet et stort tilskudd er flyttet fra ansvar 73500 til 73000.

I budsjetttrammen på 13 083 000 kroner ligger allerede en reduksjon i drift som tilsvarer 900 000 kroner.

Kommentarer til ønskede driftstiltak utenfor rammen:

1. Redusere bemanning, 200 % stilling:

Dersom en reduserer med to fagstillinger i 100 % har det en kostnadsbesparelse på 800 000 kroner. I kommunedelsplanen 2008-2020 kommer det frem at Hvaler kommune har lavere bemanning i forhold til mennesker med psykisk utviklingshemming en sammenligningskommuner. Tiltak for funksjonshemmede gir lovpålagte tjenester ut i fra Loven om Sosiale tjenester. Det man vet er at det vil bli store utfordringer i å imøtekomme de eventuelle søknader som vil komme i forhold til praktisk bistand og opplæring, avlastning, omsorgslønn, brukerstyrt personlig assistent og støttekontakt.

Slik det er per i dag så har TFF allerede passert en smertegrense ift å gi tjenester som ikke er tilpasset den enkeltes behov. Dette for å kunne gi tjenester til alle som har rett til det ut i fra lov om sosiale tjenester.

Virksomheten har de siste årene fått mange nye brukere uten å få ressurser nok til å kunne tilby brukerne individuelt tilpassede tjenester.

Ved ytterligere reduksjon må Tiltak for Funksjonshemmede se helt bort i fra normaliseringsprinsippet som var intensjonen med HVPU- reformen i 1991. Virksomheten vil da være tilbake til å gi brukerne tjenester på lik linje som i institusjon.

Det er veldig viktig i arbeidet med utviklingshemmede å tenke forebyggende. Da TFF allerede er på en minimumsbemanning hva dagens situasjon angår etter tidligere innsparinger, vil en ytterligere innsparing føre til en så lav bemanning at tjenestetilbudet blir så dårlig at det ikke vil være mulig å ivareta standardene i pleie- og omsorgstjenesten som er politisk vedtatt.

Det man "sparer" ved å kutte i tjenestetilbudet her å nå, vil av erfaring på sikt føre til økte utgifter i form av økt bemanning ved blant annet en økning av uønsket atferd og økte psykiske lidelser som følge av et dårlig individuelt tilpasset tilbud for hver enkelt bruker.

Eksempler på utfordrende atferd kan være: selvskading, utagering mot andre, ødeleggelse av sine egne og andres ting, og selvstimulering i form av eks. rugging, stirring osv. Det viktigste virkemiddelet som personalet har for å redusere problematferd er å jobbe forebyggende, en god samhandling mellom personalet og bruker, skape trygghet og forutsigbarhet og at bistanden blir gitt på en respektfull måte.

Det er viktig å skape et trygt miljø både for brukerne og personalet som igjen vil skape trivsel istedenfor misnøye. Hvis dette blir satt i annen rekke på grunn av dårlig økonomi, tilsier all erfaring at dette på sikt vil føre til ytterligere ressursbruk da det vil tvinge frem økt bemanning på grunn av fysisk utageringer fra brukerne. Dette vil høyst sannsynlig igjen føre til økt sykefravær i personalgruppen.

5.2.7 Virksomhet Kommunale boliger - ansvar 73600

(netto driftsramme i 1.000 kr)	Regn	Bud	Bud	Bud	Bud	Bud
Kommunale boliger	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vedtatt driftsramme øk.plan 2008-2011		-251	-251	-251	-251	
Foreslått driftsramme øk.plan 2009-2012			-283			
Ønskede driftstiltak utenfor foreslått ramme, i virksomhetsleders prioriterte rekkefølge:						
Foreslått investeringsramme øk.plan 2009-2012		500		14 000		

Ønskede investeringstiltak utenfor foreslått ramme, i virksomhetsleders prioriterte rekkefølge: 7. Ansette administrativ ledelse eller flytte virksomheten over i en avdeling for eiendomsforvaltning.			
Virksomhetsleders prioriterte tiltak om rammen må forbedres med 5%: 1.			

Det er seksjonssjefen for Helse og sosial som er virksomhetsleder for virksomheten, utover dette er det ingen ansatte i virksomheten.

Virksomhet kommunale boliger drifter bygningsmassen på Dypedalåsen pluss 35 utleieboliger. Husleien for alle kommunale boliger foreslås økt med 4 % fra 01.01.2009 og ligger allerede i budsjettet for 2009. Investeringsrammen viser vedtatt investering til rus- og psykiatriboliger.

5.2.8 NAV - ansvar 73700

(netto driftsramme i 1.000 kr)	Regn	Bud	Bud	Bud	Bud	Bud
NAV	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vedtatt driftsramme øk.plan 2008-2011		3 901	3 901	3 901	3 901	
Foreslått driftsramme øk.plan 2009-2012			5 602	5 602	5 602	5 602
Ønskede driftstiltak utenfor foreslått ramme, i virksomhetsleders prioriterte rekkefølge: 1. Opprettholde dagens drift ved NAV Hvaler ved å tilføre virksomheten midler som er innarbeidet som tiltak i budsjett 2009. Kr 250 000.-			250			
Foreslått investeringsramme øk.plan 2009-2012						
Ønskede investeringstiltak utenfor foreslått ramme, i virksomhetsleders prioriterte rekkefølge:						
Virksomhetsleders prioriterte tiltak om rammen må forbedres med 5%: 1. 5% av budsjett 2009 tilsvarer ca 280 000.- Dette må gjennomføres ved nedbemanning av en 50% stilling.			280			

Virksomheten hadde våren 2008 en bemanning på 6,0 årsverk (9 personer) på kommunal side, og 2,6 stillinger (3 personer) på statlig side på. Tilsvarende tall i 2009 vil fram til 2.tertial bli 4,3 (6) og 3,4 (4). I tillegg kommer lederstilling.

Økning i rammen fra 2008 til 2009, skyldes at hittil øremerkede psykiatrimidler (2,2 mill) går inn i rammetilskuddet fra 2009. Reell driftsramme er redusert.

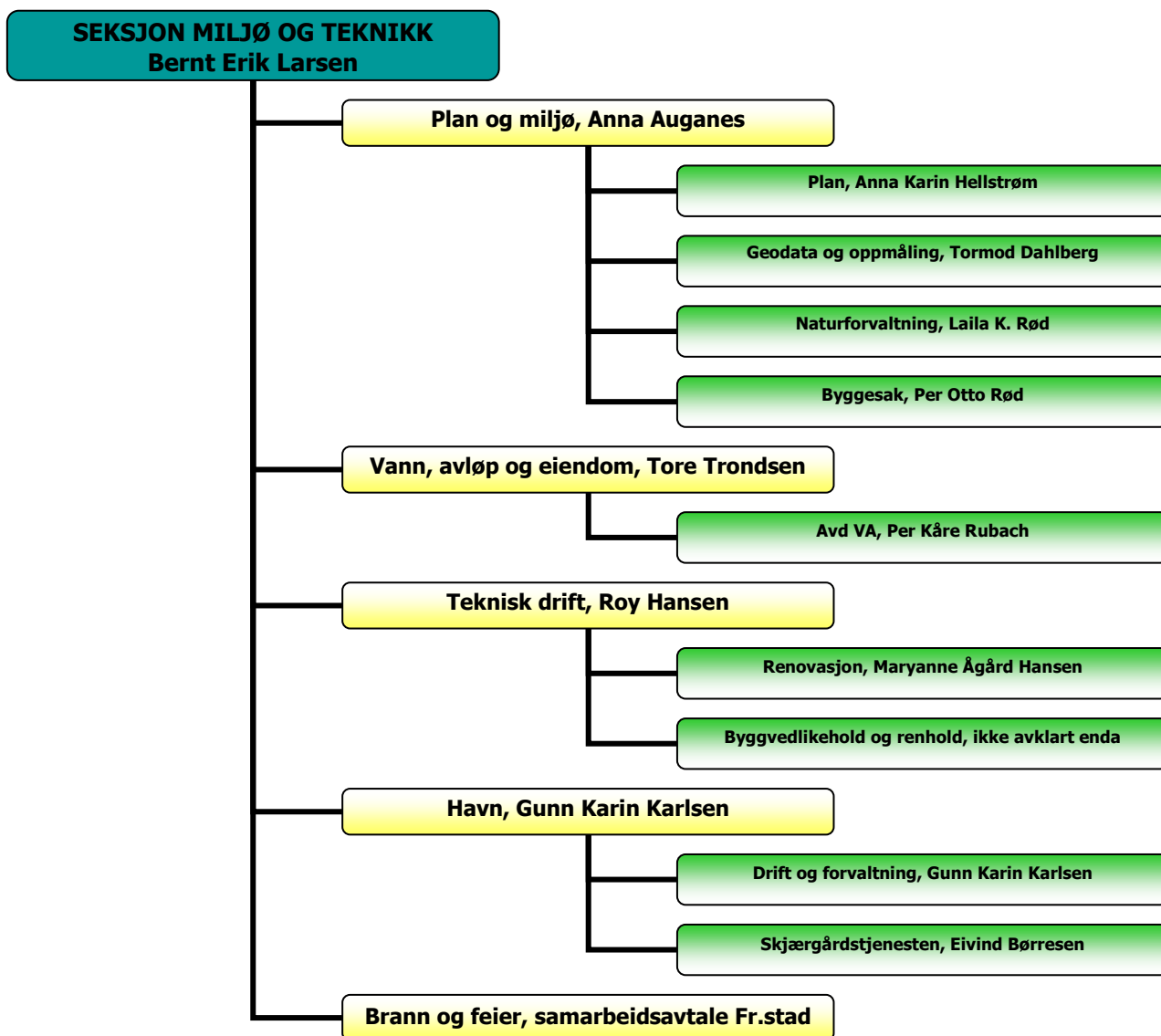
Kommentarer til ønskede driftstiltak utenfor rammen:

1. Innsparingstiltak, som allerede er innarbeidet i budsjettet for 2009, går ut på å kutte vikariat på 50% fordelt på 2 personer fra 01.01.09-31.08.09, samt tilby ulønnet permisjon i 6 måneder, som samlet sett vil gi en innsparingseffekt på kr. 250.000. Kuttene retter seg mot psykiatri, da det allerede er kuttet kraftig på sosialbudsjettet, og også der redusert bemanningen med 20 %. Hvaler har en lav bemanning på sosialområdet i forhold til sammenlignbare kommuner. Effekten av tiltakene gir et klart dårligere tilbud på psykiatrimrådet spesielt og i NAV Hvaler generelt. Kuttene gjelder hovedsakelig et vikariat rettet mot barn og unge. Terskelen for å kunne tilby samtaler blir høyere, det vil bli ventelister og mindre hyppig oppfølging. Året 2009 er det første året der øremerkede tilskudd mht Nasjonal opptrappingsplan for psykiatri erstattes med økte rammeoverføringer, og vi er usikre på signaleffekten av kutt allerede første år med endret finansieringsmetode. I tillegg vil dette medføre økt press, særlig på de gjenværende fagpersonene innenfor psykiatri, men også for NAV Hvaler generelt. Dette kan gi problemer mht

sykefravær. Vi forventer økt tilstrømming av brukere når det er økonomiske nedgangstider, og en lav bemanning på NAV-kontoret vil gi økte kostnader på kommunebudsjettet.

6 Miljø og teknikk

Seksjon miljø og teknikk består av følgende virksomheter og avdelinger, med respektive ledere:

6.1 Hovedendringer fra 2008 til 2009

Kommunestyret fastsatte i møte 10.12.2008 i sak 86/08, at seksjonsrammen for Miljø og teknikk til **10 000 000 kroner**. Dette er samme rammen som for 2008. Ytterligere innsparingskrav gjennom flere år, berører i sterk grad de ikke betalingsbaserte tjenestene så som renhold, vedlikehold av bygninger, veivedlikehold, trafiksikkerhet mv. Siste års reduksjon i tjenestene forsterkes i tiden som kommer, og vil først og fremst gå ut over de andre seksjonenes virksomheter. Også en rekke andre, politisk som administrativt ønskede aktiviteter og prosjekter, må nedprioriteres/kan ikke gjennomføres.

Seksjonen har mange tjenesteområder som er basert på gebyrinntekter. Her foreslås ingen reduksjoner i tjenestetilbudet, men gebyrene må heves mer enn generell prisstigning for å sikre selvkostprinsippet. Dette gjelder spesielt plan- og byggesak, vann og avløp, torghandel og parkering. Det er særlig lønnsveksten, store rekrutteringsproblemer samt renteutviklingen som bidrar til prisveksten.

Som følge av revisjon av kommunens delegeringsreglement er det vurdert formålstjenlig å endre organiseringen av kommunaltekniske tjenester og kommunens eiendomsforvaltning. Det er en målsetting at endringene kan tre i kraft primo 09, men prosessen vil medføre både personellmessige, som

økonomiske utfordringer. Resultatet forventes å gi en mere effektiv forvaltning og drift av tjenestene, med klarere og enklere ansvarsforhold.

Ytre Hvaler Nasjonalpark ventes etablert i løpet av 2008/tidlig 2009. For å løse utfordringene med oppfølging av nasjonalparksarbeidet og for å få iverksatt et prosjekt med mål om å utvikle et besøkssenter på Skjærhalden er det bestemt å fristille nåværende seksjonssjef og engasjere ham som næringsssjef, med hovedfokus på nevnte områder. Den nye stillingen forutsettes underlagt rådmannens stab og i stor grad finansiert av eksterne midler. Parken sammen med et velfungerende besøkssenter vil kunne bli et "fyrstårn" mht. å utvikle kommunen som et grønt og miljøbasert reiselivsmål. Ringvirkningene for utvikling av vårt reiseliv (overnatting, servering og opplevelser) er betydelige – ikke minst mulighetene for forlengelse av besøkssesongen/skape nye sesonger. Det er søkt om interreg-midler for et svensk-norsk prosjekt med følgende innhold:

- Felles innvielse av Ytre Hvaler og Kosterhavets nasjonalparker 09.09.09
- Felles informasjon og markedsføring
- Felles strategier for forvaltning og skjøtsel
- Felles utvikling av Hvaler og Koster som bærekraftige turistdestinasjoner i et natur- og miljøperspektiv, basert på Crest-prosjektets retningslinjer

Kommunens næringsarbeide henger nært sammen med siste punkt og det er derfor logisk at team næring nå etableres under rådmannens stab, med næringsssjefen som leder.

Brann og feiertjenesten utføres nå av Fredrikstad kommune i tråd med inngått samarbeidsavtale. Tjenesteområdet fremgår derfor ikke, som tidligere, som en egen virksomhet i budsjettokumentet. Det er varslet budsjettmessige overskridelser i 2008, jfr. tertialrapport, slik situasjonen også har vært tidligere år. Det er gjennomført tiltak for å bringe feiertjenesten i balanse som selvfinansiert tjeneste, men det gjenstår en betydelig utfordring for brannverntjenesten. Årsaken knytter seg særlig til lønnsvekst. Det er bebudet flere nye utfordringer for 2009, i form av utdanningsbehov, rekruttering og nytt landsomfattende nødnett, samtidig som det på kort sikt vanskelig kan sees å foreligge innsparingsmuligheter av betydning. Det vurderes derfor riktig å øke rammen til 2 100 000 kroner. Resterende nettoramme for seksjonen (7 900 000 kroner) fordeles på de enkelte virksomheter slik det fremkommer under hver virksomhet.

6.2 Økonomisk ramme Seksjon Miljø og teknikk

(netto driftsramme i 1.000 kr)	Regn	Bud	Bud	Bud	Bud	Bud
Seksjon Miljø og teknikk	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vedtatt driftsramme øk.plan 2008-2011	11 685	10 000	10 406	10 358	11 146	
Foreslått driftsramme øk.plan 2009-2012			10 000	10 200	10 500	10 600
Ønskede driftstiltak utenfor foreslått ramme, i seksjonssjefens prioriterte rekkefølge:						
1. Styrket renholdstjeneste			602	602	602	602
2. Styrket håndverktjeneste			441	441	441	441
3. Tiltak mot Legionellasmitte			340	225	225	225
4. Videreføring av Kyststiprosjektet			50	50	50	
5. Pålagte drifts- og vedl.h oppgaver Nødlys, brannvarsling, elanlegg, heiskontroll – i dag finansiert av de andre seksjonene			414	414	414	414
6. Ny eiendoms- og bygn.forvaltning			300	300	300	300
7. Økt vedlikehold Hvalerhallen			125	125	125	125
8. Økt bygningsvedlikehold generelt			200	200	200	200
9. Styrking avd. plan – ikke gebyrbaserte oppg.			200	200	200	200
10. Tilrettelegging Krokstrand badestrand			200			
11. Etablering av Team Beredskap			50	75	75	75
12. Kommunedelplan for kulturminner			200			
13. Reguleringsplan Korshavn			50			
14. Spesifiserte vedl.holdsopp-g flere bygn. TD			725			
15. Egne reguleringsplaner virks.h. havn				200	300	
Foreslått investeringsramme øk.plan 2009-2012		6 250	26 651	6 610	28 985	2 850

Ønskede investeringstiltak utenfor foreslått ramme, i seksjonssjefens prioriterte rekkefølge: Jfr. beskrivelser under de enkelte virksomheter			
---	--	--	--

Kommentarer til tabellen og foreslåtte investeringstiltak fremgår under de enkelte virksomheter. Bortsett fra investeringsforslag knyttet til vei er samtlige forslag innenfor selvfinansierte områder og er således brukerfinansierte.

Bemanningen i seksjonen består i 2008 av 51,26 årsverk fordelt på 56 ansatte. For å kunne tilpasse oss seksjonens nettoramme blir det nødvendig å videreføre, samt å forsterke en nedbemanning knyttet til renholds- og vaktmestertjenesten.

Rammene som kommunestyret vedtar er bindende for seksjonen og utvalget for miljø og teknikk (UMT) mens rammene som UMT vedtar er bindende for virksomhetene. Innenfor rammene har seksjonen og virksomhetene plikt til å bruke ressursene på en slik måte at det tas størst mulig hensyn til publikum og brukere. Seksjonen og virksomhetene har også selv ansvaret for å gjennomføre reduksjoner i ressursbruken på en måte som er til minst mulig ulempe for brukere og innbyggere, når det er behov for korrektive tiltak som følge av at rammene ikke kan holdes.

6.2.1 Virksomhet Plan og miljø – ansvar 74100

(netto driftsramme i 1.000 kr)	Regn	Bud	Bud	Bud	Bud	Bud
Plan og miljø	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vedtatt driftsramme øk.plan 2008-2011	2 125	950	950	950	950	
Foreslått driftsramme øk.plan 2009-2012			900	950	950	950
Ønskede driftstiltak utenfor foreslått ramme, i virksomhetsleders prioriterte rekkefølge:						
1. Arbeid med tilrettelegging av stier (Kyststien)			50	50	50	
2. Styrking av avdeling plan			200	200	200	
3. Kommunedelplan for kulturminner:			200	0	0	
Foreslått investeringsramme øk.plan 2009-2012	0	0	0	0	0	0
Ønskede investeringstiltak utenfor foreslått ramme, i virksomhetsleders prioriterte rekkefølge:						
Virksomhetsleders prioriterte tiltak om rammen må forbedres med 5%:						
1. Arbeid med tilrettelegging av stier (Kyststien)			40	40	40	

Bemanningen i virksomhet Plan og miljø består i 2008 av 11,3 årsverk fordelt på 12 ansatte, hvorav 1 ansatt (1 årsverk) er i permisjon frem til mai 09, og 1 stilling (1 årsverk) er vakant. Virksomheten består av 4 avdelinger; byggesak, plan, geodata/oppmåling og naturforvaltning.

Nettorammen for virksomhet Plan og miljø 2009 er på 900 000 kroner. Rammen er systematisk redusert de siste årene, samtidig som lønnsutgifter og andre kostnader har vokst merkbart. Dette medfører at virksomheten nærmer seg et nivå hvor bare gebyrfinansierte og lovpålagte oppgaver kan prioriteres. Oppgaver som ikke er lovpålagte eller gebyrfinansierte får tilsvarende lav oppmerksomhet.

Gebyrene / egenbetalingen må justeres vesentlig mer enn den generelle prisstigningen som følge av kostnadsveksten som i all hovedsak fremkommer av lønnsbudsjettet. Økonomien i virksomheten er sårbar for variasjoner ettersom inntektene korresponderer direkte med antall saker (bygge-/ meldingssaker, plansaker, oppmålingsaker) som kommer til behandling i kommunen. Endringer i husholdningenes og bedriftenes økonomi kan dermed påvirke virksomhetens økonomi negativt, selv om Hvaler tradisjonelt har vært mindre utsatt for effekt av konjunktursvingninger enn landet generelt.

Kommentarer til ønskede driftstiltak utenfor rammen:

1. Arbeid med tilrettelegging av stier: 50 000 kroner.
Kyststien, som del av et interregprosjekt og med støtte av friluftsmidler fra fylkesmannen, har så langt vært et svært vellykket tiltak som har lagt til rette for naturopplevelser både for fastboende og besøkende. For å videreføre Kyststi-prosjektet, særlig på de vestre øyene, arbeides det med ny

interregfinansiering ("Tilgjengelig friluftsliv") samt finansiering ved hjelp av ytterligere friluftsmidler. I denne forbindelse er det en forutsetning med egeninnsats både i form av arbeid og dekning av utgifter. Kyststien, særlig de delene som ligger innenfor grensene til den planlagte Ytre Hvaler Nasjonalpark har stor betydning for Hvaler som reiselivsdestinasjon. Prosjekter knyttet til nasjonalparken vil supplere stiprosjektet særlig med hensyn til natur- og kulturinformasjon samt andre former for tilrettelegging og aktiviteter (for eksempel guidede turer).

Tidligere har det vært mulig å dekke denne type tiltak innenfor ramma, men med redusert nettoramme blir det vanskeligere å prioritere slike oppgaver.

2. Styrking av avdeling plan: 200 000 kroner.

Avdelingen har mye ikke-gebyrfinansiert planlegging, herunder nødvendig egenplanlegging, oppfølging av eksisterende planer, retting i gamle planer, deltagelse i regionale planprosesser som fylkesplan og fylkesdelplanarbeid.

Med ny plan- og bygningslov som forventes iverksatt i 2009 vil det bli økt fokus på planlegging fremfor enkeltsakbehandling. Dersom Hvaler kommune skal kunne opprettholde et forsvarlig nivå på planforvaltning- / behandling er det nødvendig å styrke innsatsen.

Tidligere har det i noen grad vært mulig å dekke denne innsatsen innenfor ramma, men den muligheten blir merkbart mindre med reduserte rammer.

3. Kommunedelplan for kulturminner: 200 000 kroner.

Hvaler kommune (virksomhet kultur) har tidligere arbeidet med et registreringsgrunnlag for kulturminner, men arbeidet er ikke avsluttet. Ved samarbeid mellom plan og miljø og virksomhet kultur kan dette registreringsarbeidet videreføres i form av en kommunedelplan for kulturminner.

Dette vil bl.a kunne gi bedre kunnskap temaet – noe som i seg selv vil beskytte kulturminnene bedre. Videre vil en kommunedelplan gi bedre beslutningsgrunnlag i saker hvor kulturminner er berørt, og det vil gi større forutsigbarhet i sakene. I tillegg vil planen gi et nødvendig vern mot riving / endring for yngre, ikke automatisk fredete kulturminner (bygninger som Frøkengården, gamle Brekke skole m.fl) Tiltaket har ikke vært dekket innenfor driftsrammen tidligere.

6.2.2 Virksomhet Vann, avløp og eiendom – ansvar 74200

(netto driftsramme i 1.000 kr)	Regn	Bud	Bud	Bud	Bud	Bud
Vann, avløp og eiendom	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vedtatt driftsramme øk.plan 2008-2011	407	800	800	800	800	
Foreslått driftsramme øk.plan 2009-2012			0	0	0	0
Ønskede driftstiltak utenfor foreslått ramme, i virksomhetsleders prioriterte rekkefølge:						
1. Ved en organisasjonsendring der man samler prosjektledelse, eiendoms- og bygningsforvaltning, vil det være behov for styrket personalressurs til dette formålet		300	300	300	300	300
Foreslått investeringsramme øk.plan 2009-2012			22 880	6 610	28 985	2 850
Ønskede investeringstiltak utenfor foreslått ramme, i virksomhetsleders prioriterte rekkefølge:						
1. Salg av eiendom			-2.000			
2. Innløsning av festegrunn skole/barneh.			2.000			
Virksomhetsleders prioriterte tiltak om rammen må forbedres med 5%:						

Bemanningen i virksomheten besto i 2008 av 10 årsverk fordelt på 10 ansatte. Dette vil i løpet av 2009 øke med 1 hel stilling til vann og avløp slik at antall årsverk i løpet av året vil bli 11 fordelt på 11 ansatte.

Virksomheten omfatter tjenesteområdene:

- administrasjon og samferdsel
- vann og avløp (VA)
- eiendomsforvaltning samt drift av rådhus & herredshus.

I tillegg ivaretar virksomheten byggherrerollen for Hvaler kommune

Vann og kloakkavgifter:

På grunn av stor etterspørsel etter sanitærabonnement, har inntektene fra engangsavgiftene vært høyere enn budsjettet de siste årene, med det resultat at et betydelig overskuddet er satt av på driftsfond. Deler av denne fondsavsetningen tilbakeføres til driftsbudsjettet for å utjevne avgiftene over tid. Fondsmidlene vil bli overført driftsbudsjettene over en 5-årsperiode.

Det er dog viktig å ha en liten buffer for å møte store rentesvingninger, som for Hvaler har stor innvirkning på avgiftsnivået.

Grunnet fortsatt høyt investeringsnivå de siste 15 år er kapitalutgiftene høye, og man får enorm kostnadsøkning ved forholdsvis små renteendringer. Tilknytningsavgiften foreslås uendret. Årsavgiftene for vann og kloakkavgiftene foreslås øket med ca 7%. Detaljerte priser fremkommer av betalingsregulativet.

Kommentarer til ønskede driftstiltak utenfor rammen:

1. Organisasjonsendring: 300 000 kroner.

I forbindelse med behandlingen av delegeringsreglementet er det foreslått å endre organiseringen slik at bygg- og eiendomsforvaltning samles under en felles ledelse. Dette vil kunne være et element til å samle ressurser og kompetanse i en felles enhet. Det er imidlertid svært begrensede ressurser innen disse tjenesteområdene. En ny virksomhet bør styrkes med ekstra ressurser i forbindelse med innføring av en slik reform. Dersom dette ikke gjøres vil det til syvende og sist være virksomheter innen barnehager, skole og pleie & omsorg som blir skadelidende.

Det foreslås derfor, utenfor rammen, å sette av en halv stillingsressurs (300.000 kroner) til, innen eiendomsforvaltning.

Kommentarer til ønskede investeringstiltak innenfor rammen:

1. Vannforsyningskapasiteten til Kirkøy har de siste to somrene vært for liten. Tiltak for å bedre denne situasjonen ble iverksatt våren 2008 ved at det ble lagt ny vannledning fra Vesterøy til Spjørøy og fra Asmaløy til Kirkøy. For å ferdigstille dette strakstiltaket er det i 2009 behov for å legge nye sjøledninger Spjørøy-Asmaløy og Korshavn-Bølingshavn. Begge disse tiltakene er beregnet til å koste 4,375 mill kroner hver.
2. Vannforsyningskapasiteten fra Fredrikstad til Hvaler er også i ferd med å bli underdimensjonert. Det foreslås derfor å utarbeide en vannforsyningsplan i løpet av 2009. Et av tiltakene i en slik plan vil sannsynligvis være å legge en ny vannledning fra Øra til Korshavn. Tiltaket er estimert til 20 mil kroner. Styrkingen bør komme i 2011 eller 2012.
3. Arbeidssituasjonen for de ansatte i seksjon miljø og teknikk har blitt vanskelig pga manglende kontorplass. Etablering av åpent landskap sliter på de ansatte og det har rammet de kommunaltekniske virksomhetene mest. Det legges derfor opp til at man tar i bruk uinnredet areal på 270 m² i rådhusets 2. etasje. Utgiftene til istandsetting deles mellom tjenesteområdene vann, avløp og renovasjon som ønsker å ta disse arealene i bruk.
4. Det er behov for å etablere driftsovervåkning for en del pumpestasjoner hvor dette enda ikke er blitt utført, i tillegg må også en del pumpestasjoner ombygges og få overbygg for å øke driftsstabilitet og levetiden. Dette tiltaket gjelder mindre forhold som drenering og ombygninger av overløp, reguleringskum, trykkøkning og slutføring av hovedplan innen vann og avløp forskjellige steder.
5. Brannteknisk oppgradering av Floren skole med 1 125 000 kroner. De mest kostnadskrevenne tiltakene gjelder detektering og oppkobling av brannalarmanlegg i gymbygget, i tillegg må en del dører og vinduer byttes.
6. Brannteknisk oppgradering av Åttekanten skole med 1 875 000 kroner. De mest kostnadskrevenne tiltakene er nytt brannalarmanlegg i hovedbygg, samt at en rekke dører og vinduer må skiftes ut.
7. Brannteknisk oppgradering av Dypedalsåsen sykehjem med 5 625 000 kroner. I forbindelse med at man gjør disse branntekniske oppgraderingene vil man ved å gjøre bygningsmessige inngrep, støte på øvrig skavanger som trenger oppgradering slik som råte, fukt, innføringer, elektriske anlegg, behov for maling og gulvbelegg osv.

Kommentarer til ønskede investeringstiltak utenfor rammen:

1. Virksomheten har nå utarbeidet oversikt over kommunens eiendomsmasse. Dette ble behandlet i kommunestyret, hvor det ble vedtatt salg av fast eiendom som ikke inngår i kommunens primærtjenester. Hva man kan forvente av inntekter er enda uklart. Kommunen er i tillegg fester av en del arealer. Noen av disse arealene vil det kunne være lønnsomt å innløse. I forrige økonomiplanbehandling foreslo virksomheten kjøp av skole- og barnehagetomten på Hauge. Forslaget fremmes på nytt i år.

6.2.3 Virksomhet Teknisk drift – ansvar 74300

(netto driftsramme i 1.000 kr)	Regn	Bud	Bud	Bud	Bud	Bud
Teknisk drift	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vedtatt driftsramme øk.plan 2008-2011	6 622	6 700	6 700	6 700	6 700	
Foreslått driftsramme øk.plan 2009-2012			6 650	6 650	6 650	6 650
Ønskede driftstiltak utenfor foreslått ramme, i virksomhetsleders prioriterte rekkefølge:						
1. Retilsette 1,5 årsverk innen renholdstjenesten da vi dessverre måtte fjerne 1,5 årsverk som er fordelt på 3 stillinger			602	602	602	602
2. Legionella, I første omgang er de største smittefarene gjennomgått og sjekket ved de største byggene. For å komme i gang slik loven pålegger kommune, må det i første omgang avsettes kr 340.000			340	225	225	225
3. Pålagte drifts- og vedlikeholdsoppgaver:						
a) Nødlys, Brannvarslingsanlegg med sentraler og utstyr.			117	117	117	117
b) Kontroll av Elektriske anlegg med termografering.			197	197	197	197
c) Heiskontroll.			100	100	100	100
4. 100% Håndverkerstilling. Det er ønskelig å få retilsette håndverkerstillingen vi hadde i 50% stilling fram til sommeren 2008, men da er det ønskelig at stillingstørrelsen blir økt til 100%.			441	441	441	441
5. Økt vedlikehold i Hvalerhallen.			125	125	125	125
6. Økt bygningsvedlikehold generelt / år:			200	200	200	200
7. Bryggerhuset på Brekke:						
Utskifting av utvendig tak og utvendig maling.			90			
8. To-mannsboligen i Kjølholtveien:						
Utskifting av vinduer, råde og utvendig maling.			370			
9. Hybelhuset i Kjølholtveien:						
Utvendig maling inkl. stilas/lift.			85			
10. Kommunal bolig i Prestegårdsskogen:						
Utvendig malerarbeid inkl. stilas/lift.			30			
11. Oladammen bofellesskap, Asmaløy:						
Utvendig malerarbeid inkl. stillas.			85			
Rødt og gult bygg.						
12. Dypedalåsen Eldresenter:			65			
Foreslått investeringsramme øk.plan 2009-2012			740			
Ønskede investeringstiltak utenfor foreslått ramme, i virksomhetsleders prioriterte rekkefølge:						
1. Veivedlikehold:			600	600	600	600
Virksomhetsleders prioriterte tiltak om vedtatt driftsramme må forbedres med 5%						
1. Oppsigelse av 1 stk. Fagarbeider.			332			

Bemanningen i virksomheten besto i 2008 av 24,03 årsverk fordelt på 28 ansatte.

Med de rammebetingelser som virksomheten har fått for 2009, vil vi dessverre måtte redusere bemanningen med 2,5 årsverk fordelt på 5 stillinger. I hovedsak blir innsparingene innen renhold og byggvedlikehold.

Teknisk drift er en virksomhet i seksjon Miljø og teknikk med arbeidsoppgaver som i hovedsak består av håndverkertjeneste, renholdstjeneste, renovasjon med kildesortering, septiktømming med spyling, veivedlikehold, gatelys, parkeringsmyndighet og torghandel.

Virksomheten håper at de bevilgende myndigheter ser viktigheten med en operativ og effektiv driftsavdeling som fungerer optimalt og ivaretar eiers interesser innenfor drift og vedlikehold, slik at verdiene ikke forringes og pålagte krav kan ivaretas. Skal virksomheten kunne gjennomføre dette, må rammebetingelsene til drift og vedlikehold av bl.a. bygningsmassen og veier økes. Begrunnelsen er at

bygningsarealet øker med jevne mellomrom. Som eksempel kan nevnes at barnehager og skolebygg de siste årene har fått utvidet areal. Det samme gjelder veiarealene med gateløp. Etter hvert som boligfeltene ferdigstilles, blir dette kommunalt ansvar. Problemene virksomheten sitter igjen med, er at bevilgninger til drift og vedlikehold av bygninger og veier ikke øker i takt med arealene. Dette gjør seg nå gjeldene i form av bl.a. råteskader på bygningsmassen og dårlige grus- og asfaltveier som igjen medfører til klager fra brukerne.

Kommentarer til ønskede driftstiltak utenfor rammen:

1. Opprettholde dagens nivå innen renhold, 1,5 årsverk som utgjør 3 ansatt og 461 000 kroner.
Dette får følgende konsekvenser:
  - Dårligere renhold og vedlikehold i hele kommunen.
  - Frekvensene for renhold må reduseres til annenhver dag i undervisningsrom, gangareal og gymsaler.
  - Krav til renhold innenfor toaletter og dusjer må opprettholdes i den grad vi har kapasitet.
  - Kontorbygg vil få store reduksjoner i hyppigheten av renhold (1 gang per uke).
  - Dårligere innemiljø som kan forårsake allergi og andre sykdommer.
  - Dersom vi ikke får rettsatt stillingene, må alle brukerne av kommunale bygg vurdere nøye sitt arealbehov og aktiviteter.
  - Hvalerhallen bør p.g.a. reduserte renholds- og vedlikeholdsbudsjetter kun brukes til idrett. Skal den aktiviteten som er der i dag fortsette, vil det få store økonomiske kostnader til bl.a. utskifting av gulv. Gulvet er ikke beregnet til dagens bruk, hvor hallen med kafe` blir benyttet til kantinedrift og fysak av ungdomsskolen. I tillegg til idretten benytter fritidsklubben arealene på kveldstid og i helgene. Fritidsklubben har tidligere holdt til i underetasjen i kulturavdelingen.
2. Miljørettet helsevern, legionella 340 000 kroner.
Etter at avdelingen for miljørettet helsevern i Fredrikstad kommune har hatt en revisjon etter kapittel 3a, har Hvaler kommune fått avvik og anmerkninger bl.a. innen Legionella. Legionella er en stor smittefare dersom den får utvikle seg fritt i vannanleggene.
I første omgang er de største smittefarene gjennomgått og sjekket ved de viktigste byggene. Dette er; Dypedalåsen, Åttekanten skole, Hauge barnehage, Hvaler ungdomsskole, Hvalerhallen, Asmaløy barnehage, Floren skole, Kornmagasinet og Brekke barnehage.
3. Pålagte drifts- og vedlikeholdsoppgaver med brannvarslingsanlegg, nødløp, kontroll av elektriske anlegg og heiskontroll, totalt 414 000 kroner.
4. 100% Håndverkerstilling, 441 000 kroner.
Med de store utfordringene kommunen har innenfor bygningsvedlikehold er det et stort behov for å få tilsatt en håndverker i 100% stilling etter den vakante 50% stillingen vi har hatt fram til vedkommende gikk over i pensjonistenes rekke sommeren 2008. Årsaken til at vi ikke har rettsatt noen i den vakante 50% stillingen i høst, er at rammebetingelsene innen ansvarsområdet ikke har gitt muligheter til dette. Vi håper at rammebetingelsene kommer på plass da behovet for en nye håndverker og arbeidsleder innen avdelingen er stor, ut fra den bygningsmassen kommunen sitter med og de pålegg som kommunen har innen div. lovverk. Med bakgrunn i dette bør håndverkerstillingen være en 100% stilling.
5. Økt vedlikeholdsbehov i Hvalerhallen, 125 000 kroner.
Det vises til pkt.1 hvor bl.a. argumentene om økt vedlikeholdsbehov i Hvalerhallen fremkommer.
6. Økt bygningsvedlikehold generelt, 200 000 kroner.
Areal og tjenesteutvidelsen som er beskrevet i pkt.1 gjør seg tilsvarende gjeldende for håndverkerstillingen. Tjenesteutvidelsen representerer en merkostnad på 200 000.
Som vi tidligere har signalisert, oppleverer vi nå konsekvensene av manglende bygningsvedlikehold på den måten at den eldste bygningsmassen dessverre er i ferd med å forfalle.
7. Bryggerhuset på Brekke, 90 000 kroner.
Skal bryggerhuset reddes, må utvendig tak med takstein skiftes ut.
Slik det ser ut i dag, vil det kun gå kort tid før de feil og mangler som er avdekket vil få store konsekvenser for byggets eksistens. I tillegg til utskifting av tak, har vi beregnet maling utvendig.
8. To-mannsboligen i Kjølholtveien, 370 000 kroner.
Som en konsekvens av manglende vedlikeholdsmidler over tid, må vi gjøre forholdsvis store vedlikeholdsarbeider ved denne boligen:
Utskifting av vinduer og ytterdør inkl. fjerne råte i vegger.
Utvendig rengjøring og maling.
9. Hybelhuste i Kjølholtveien, 85 000 kroner.
Påkjøring av jord, planering og tilsåing av plen.
Utvendig rengjøring og maling.
10. Kommunal bolig i Prestegårdsskogen, 30 000 kroner.

Hvaler kommune har flere boliger til utleie i Prestegårdsskogen borettslag.

Dette er en bygningsmasse som kommunen har vedlikeholdsansvaret for utvendig/innvendig. Det er nå et stort behov for utvendig rengjøring og maling som må gjøres i 2009. I boretteslaget får kommunen maling fra fellesskapet, men selve jobben må utføres av kommunen selv. I den forbindelse ber vi om ovennevnte beløpet.

11. Oladammen bofellesskap, Asmaløy, 85 000 kroner.

På lik linje med Prestegårdsskogen borettslag har vi den samme avtalen med Oladammen borettslag når det gjelder utvendig vedlikehold.

Med bakgrunn i utvendig vedlikehold av Oladammen bofellesskap sine bygninger i Olasvingen ber vi om ovennevnte beløp.

12. Dypedalsåsen sykehjem, 65 000 kroner.

Hvaler kommune har en leieavtale med Stiftelsen Dypedalåsen for bl.a. vedlikeholdet av bygningsmassen ved Dypedalåsen Eldresenter.

Etter årets vedlikeholdsbehandling med stiftelsen, har det bl.a. kommet opp følgende behov:

1 stk. gatelys på vestsiden av innkjøringen fra Rv-108 for bedre belysning ut/inn fra hjemmet, noe som går på trafiksikkerhet.

Terrasse/platting med gjerde på vestsiden av den nederste omsorgsboligen, slik at beboerne kan sitte der å se utover Skjelsbosundet og opp på Skjelsbosund bro.

Kommentarer til ønskede investeringstiltak innenfor rammen:

1. Utvidet kontorkapasitet innen VAR-området, denne virksomheten belastes med 1/3-del av total investeringsramme som utgjør 740 000 kroner inkl mva.

Kommentarer til ønskede investeringstiltak utenfor rammen:

1. Ny Redskapsbærer, 1 600 000 kroner.
Ettersom traktoren blir brukt som laster og truck på kildesorteringsanlegget, er det et stort ønske/behov for en redskapsbærer til drift og vedlikehold av veier og plasser sommer og vinter.
2. Økt Veivedlikehold, 600 000 kroner.
Det er et stort behov for vedlikehold av kommunens veier da det trengs grøfing, nye stikkrenner, grus på veibanen, noe asfaltering og reasfaltering.
Som tidligere år er det ønskelig at denne summen blir lagt inn som et fast beløp i hele perioden.

Virksomhetsleders prioriterte tiltak om rammen må reduseres med 5%, kr 332 500.

Virksomheten teknisk drift har nå så lite midler til drifts - og vedlikehold at dersom vi må forbedre rammen med 5%, må vi dessverre foreslå oppsigelse av en fagarbeider innen håndverkertjenesten. Begrunnelsen er at dersom vi evt. skulle redusert summen på drift og vedlikeholdsmidler, ville de ansatte ha så lite til innkjøp av materialer og utstyr, noe som ville gå utover effektiviteten og arbeidsmiljø.

6.2.4 Virksomhet Havn – ansvar 74400

(netto driftsramme i 1.000 kr)	Regn	Bud	Bud	Bud	Bud	Bud
Havn	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vedtatt driftsramme øk.plan 2008-2011	83	32	32	32	32	
Foreslått driftsramme øk.plan 2009-2012			0	0	0	0
Ønskede driftstiltak utenfor foreslått ramme, i virksomhetsleders prioriterte rekkefølge:						
1. Korshavn reguleringsplan			50			
2. Egne reguleringsplaner				200	300	
3. Kroksand – ny badestrand			200			
Foreslått investeringsramme øk.plan 2009-2012			3 031			
Ønskede investeringstiltak utenfor foreslått ramme, i virksomhetsleders prioriterte rekkefølge:						
1. Papperhavn, nye utriggere			300			

Bemanningen i virksomheten besto i 2008 av 3,6 årsverk fordelt på 4 ansatte. Dette vil være uforandret i 2009.

Skjærgårdstjenesten har også i 2008 hatt fokus på å redusere mengden renovasjon. Det er startet en prosess med mer tilrettelegging for friluftsliv i de områdene som Skjærgårdstjenesten har ansvar for.

For virksomhet havn har det vært fokus på å få inngått kontrakter med leietakere ved kommunale brygger. Vi har nådd målsettingen for 2008 om å øke innbetalingen fra ca 150 000 kroner i 2006 til 1 500 000 kroner i 2008. I 2009 vil det bli satt fokus på utviklingen av kommunedelplan for havneutvikling i Hvaler kommune.

Kommentarer til ønskede driftstiltak utenfor rammen:

1. Velforeningen i Korshavn har tatt initiativet til å lage en ny reguleringsplan for havneområdet i Korshavn. Reguleringsplanen vil også omfatte kommunal brygge og eiendom. Virksomhet havn har sagt seg villig til å dekke 50% av gebyrkostnadene ved behandling av reguleringsplanen
2. Når det blir vedtatt ny kommunedelplan for havneutvikling i Hvaler kommune, vil det sannsynligvis være behov for flere nye reguleringsplaner. Vi foreslår at det avsettes i 2010, 200 000 kroner og i 2011, 300 000 kroner til disse formålene.
3. I henhold til reguleringsplan for Skjærhalden er det avsatt et område til badestrand ved Kroksand. Vi håper å ha på plass ervervet av denne grunnen i løpet av vinteren 2008/2009. Vi ønsker å kunne foreta en tilrettelegging slik at badestranden kan tas i bruk sommeren 2009. Vi har ikke innhentet tilbud på tilrettelegging av stranden. Den vil i første omgang bestå i fjerning av stor stein, rydding og påfylling av fin sand. Det vil bli søkt om statlige midler for tilrettelegging for 2009. Tildeling av statlige midler for tilrettelegging vil som regel forutsette at kommunen også bidrar økonomisk.

Kommentarer til ønskede investeringstiltak innenfor rammen:

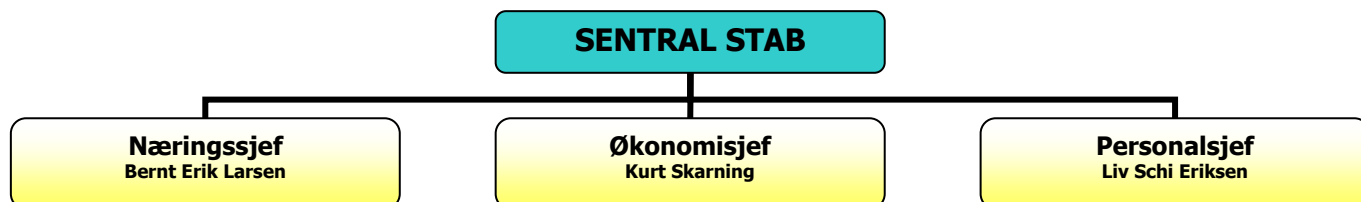
1. Utgårdskilen er 150 000 kroner overført fra 2007, 325 000 kroner fra 2008. Det foreslås å øke dette beløpet med 400 000 kroner i 2009. I ved den vestre moloen i Utgårdskilen vil de gamle pirene bli erstattet av nye. I tillegg ønsker vi å etablere utriggere langs stenkaia mot moloen. Det blir også lagt strøm og vann til fiskebåtene ved moloen.
2. ISPS – trafikkhavna Skjærhalden der gjenstår en mindre finansiering på 150 000 kroner. Det blir avlagt rapport høsten 2008 fra ansvarlig entreprenør om merkostnadene ved denne utbyggingen.

Kommentarer til ønskede investeringstiltak utenfor rammen:

1. For å skape orden og bedre plassering av båter i Papperhavn ønsker vi å legge til rette for nye utriggere på innersiden av piren i Papperhavn. Vi vil i tillegg legge fram vann til brygga.

7 Sentral stab

Sentral stab er organisert som en enhet med tre faglige ledere; næringssjef, personalsjef og økonomisjef. De utgjør et lederteam som sammen har den daglige ledelsen av rådmannens stab. En av disse vil i det nye delegeringsreglementet fra rådmannen få i oppgave å samordne arbeidet, mens en annen vil få i oppgave å være leder for de medarbeiderne som tilhører sentral stab, det vil si på servicetorget, arkivet og politisk sekretariat.

7.1 Hovedendringer fra 2008 til 2009:

- Det legges frem et budsjett i balanse for neste år, og det er ført opp 1 tiltak utenfor rammen. Budsjettrammen for 2009 var i utgangspunktet ikke tilstrekkelig for å dekke økte lønnskostnader, derfor er enkelte driftsposter og variable lønnskostnader redusert. Det er ikke økonomiske rammer for å videreføre samme bemanning som i 2007, derfor er stilling som service- og utviklingssjef ført opp som tiltak utenfor rammen.

- Hvaler menighetsråd fremmer nå forslag om at kommunalt tilskudd økes til 2 170 000 kroner for 2009. Menigheten har hatt slik utvikling av det kommunale tilskuddet:

Økonomisk utvikling siste 4. år - tilskudd til Menigheten:

	2005	2006	2007	2008	2009
Budsjettvedtak:	1 716	1 824	1 940	1 990	2 170
% vis utvikling		6,3	9,1	0,0	9,0
Rådmannens forslag:	1 716	1 824	1 890	1 990	2 060
% vis utvikling		6,3	3,6	5,3	3,5

AGENDAS forslag til innsparing antydte en reduksjon på 0,5 mill kroner for Sentral stab, hvilket var begrunnet med at kirkelige formål kunne ha innsparingsmuligheter i forhold til sammenlignbare kommuner. Forslaget fra AGENDA på dette punktet var diskutabelt. Rådmannen foreslår derfor at målet om innsparing på 0,5 mill kroner på sentral stab opprettholdes, men at dette fordeles på Hvaler menighetsråd og øvrige deler av sentral stab. Dette bidrar til at stillingen som service- og utviklingssjef ikke kan videreføres.

For øvrig finner rådmannen det ikke riktig at overføringene fra sentral stab skal økes mer enn rammene til sentral stab. Sentral stab er selv i en situasjonen hvor man vanskelig kan utføre alle lovpålagte oppgaver, samtidig som det knapt finnes ressurser igjen i sentral stab til å være motor i kommunens arbeid med omstilling og utvikling.

- Kontrollutvalget i Hvaler har i møte den 18.09.2008 i sak 08/23 behandlet "Forslag til budsjett for kontroll- og tilsynsarbeidet for 2009". I forslaget ligger det en samlet økning på 86 750 kroner eller 13,6% i forhold til budsjett for 2008. Timerressursene er noe lavere enn fjorårets. Kontrollutvalgssekretariatets forslag til budsjett for 2009 var 62 500 kroner eller 100 revisjonstimer lavere enn hva kontrollutvalget valgte å foreslå.

Rådmannen foreslår at overføringen til kontrollutvalget, kontrollutvalgssekretariatet og kommunerevisjonen settes til kr 883 550, slik som foreslått av kontrollutvalgssekretariatet. Begrunnelsen er den samme som siste avsnitt i bombepunktet over.

- Sentral stab spiller en viktig rolle for kommunens samlede og overordnede arbeid med utredninger, utviklings- og forbedringsarbeid, og internkontroll. Herunder også i forhold til gjennomføringen av det såkalte VIFOSS-programmet (VI FOandrer oSS). Reduserte rammer og redusert bemanning

medfører at sentral stab må vesentlig nedprioritere arbeidet med utvikling-, forbedring og internkontroll.

Dette (internkontrollen) dreier seg også om muligheten til å ivareta administrasjonssjefens oppgaver og plikter i henhold til § 23, nr 2, 2. punktum: "Administrasjonssjefen skal sørge for at administrasjonen drives i samsvar med lover, forskrifter og overordnede instruksjoner, og at den er gjenstand for betryggende kontroll".

7.2 Økonomisk ramme Virksomhet Sentral stab

(netto driftsramme i 1.000 kr)	Regn	Bud	Bud	Bud	Bud	Bud
Sentral stab	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vedtatt driftsramme øk.plan 2008-2011	15 121	14 970	14 238	14 269	15 277	
Foreslått driftsramme øk.plan 2009-2012			15 500	15 700	16 000	16 200
Ønskede driftstiltak utenfor foreslått ramme, i seksjonssjefens prioriterte rekkefølge:						
1. Stilling som service- og utviklingssjef			500			
Foreslått investeringsramme øk.plan 2009-2012			4 580	1 300	200	200
Ønskede investeringstiltak utenfor foreslått ramme, i seksjonssjefens prioriterte rekkefølge:						
Virksomhetsleders prioriterte tiltak om vedtatt driftsramme må forbedres med 5%						

Bemanningen besto i 2008 av 12 årsverk fordelt på 13 ansatte inkludert hovedtillitsvalgt og vil være uendret i 2009.

Kommentarer til ønskede driftstiltak utenfor rammen:

1. Videreføre stilling som service- og utviklingssjef for å ha kompetanse og kapasitet til å drive og følge opp kommunens arbeid med utviklingsarbeid. Stillingen er av avgjørende betydning for fremdriften i arbeidet med forbedringer, utvikling og internkontroll i hele Hvaler kommune.

Kommentarer til ønskede investeringstiltak innenfor rammen:

1. Investeringsforslaget fra Hvaler menighetsråd er basert på et kostnadsoverslag på 1 780 000 kroner for rehabilitering av Spjærøy kirke. Se for øvrig vedlagt budsjettforslag fra Hvaler menighetsråd.
2. IT, fornying av aksessforbindelse med Fredrikstad. Det legges opp til å trekke en fiberoptisk kabel fra Fredrikstad for å kunne oppnå nok datakapasitet til kommunens formål innen data og telefoni. Investeringen er helt nødvendig for kommunens drift, herunder ved skolene.
3. Samarbeid om servicetorg, sentralbord og digitalt arkiv med Fredrikstad kommune. I 2009 vil det bli avsluttet en utredning om et slikt mulig samarbeid. Samarbeidet forutsetter at det er etablert fiberoptisk forbindelse som nevnt i punktet foran. Utredningen om mulig samarbeid vil bli fremmet for politisk behandling.